O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA’LIMI VAZIRLIGI

ABDULLA QODIRIY NOMLI JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

PEDAGOGIKA KAFEDRASI

5141600 – Boshlang’ich ta’lim va sport-tarbiyaviy ishi ta’lim yo’nalishi bo’yicha bakalavr darajasini olish uchun

“Talabalarga boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish tyexnologiyasi” **mavzusida bajarilgan**

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

Bajaruvchi: **O’sarova Xurshida**

Ilmiy rahbar: **p.f.n. dosent. To’rayev Q**

Ishni himoyaga tavsiya yetaman: **p.f.n. dosent. To’rayev Q ______**

Kafedra mudiri: P.f.n. dosent **Kushvaktov N.X** ___________

(Ismi va sharifi) (imzo)

Jizzax - 2011

KIRISh...3

I.BOB. TALABALARGA TA’LIMIY QADRIYATLARNI O’RGATISHNING IJTIMOIY NAZARIY ASOSLARI…………………………………………….8

I.1. Talabalarga ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishning ijtimoiy asoslari...8

I.2.Boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishning nazariy asoslari...18

II.BOB. TALABALARGA BOSHLANG’ICH TA’LIMDAGI TA’LIMIY QADRIYATLARNI O’RGATISH TYEXNOLOGIYALARI….………………..27

II.1. Boshlang’ich sinflarda ta’limiy qadriyatlar va ularning mohiyatini yoritish...27

II.2. Boshlang’ich sinf o’quvchilariga ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishda zamonaviy pyedagogik tyexnologiyalardan foydalanish......................................41

III. XULOSA 49

IV. FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR...51

Kirish

Mavzuning dolzarbligi. Yurtimizda ro’y byerayotgan ijtimoiy, siyosiy, ta’limiy islohatlar yurt ravnaqi, xalq farovonligiga qaratilgan. O’zbyekiston Ryespublikasi mustaqillikning ilk kunlaridan boshlab yoshlarni har tomonlama yetuk barkamol shaxs qilib tarbiyalashga bor imkoniyatlarini yo’naltrdi. Umuminsoniy qadriyatlar zamirida ilm - fan, tyexnika bugungi kunda talab drajasida rivojlanmoqda. Faqatgina uning imkoniyatlaridan samarali foydalanishda ongli yondashuv talab etiladi. O’sib ulg’ayib kyelayotgan yosh avlodni ma’nan yetuk qilib tarbiyalashda ta’lim muassasalaridagi ta’limiy-tarbiyaviy faoliyat muhim ko’rsatkich hisoblanadi.

O’zbyekiston Ryespublikasining "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", Maktab ta’limini rivojlantirishning Davlat umummilliy dasturida aloqida qayd yetib o’tilgan hozirgi davrda Ryespublikamizda jamiyatni tubdan o’zgartirish, dyemokratiyalash jarayoni sodir bo’lmoqda. Shuning uchun shaxsni shakllantirishda milliy-ma’naviy qadriyatlarga etibor byerish kyerak bo’ladi. [1,2,3,4]

Shuning uchun ham biz tomondan tayyorlangan **“Talabalarga boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish tyexnologiyasi”** dyeb nomlangan BMIda boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarning o’rni, ahamiyati va barkamol shaxs shakllanishida ta’limiy qadriyatlarning ustivorligi bayon qilinadi.

Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilariga ertangi kunda ta’lim muassasalariga borganda boshlang’ich sinf o’quvchilariga ta’limiy qadriyatlarni singdirish qanday olib borilishi kyerakligi to’g’risida ma’lumotlar kyeltiriladi.

Pyedagogik madaniyat haqida tushunchaga yega bo’lish, faqat o’qituvchilar, tarbiyachilar, bo’lajak pyedagoglar yemas, balki har bir kishi, ota- onalar uchun ham foydalidir. Zyero, har bir kishi, ota- ona o’z bolasining va boshqa bolalar, o’zlari bilan muloqatda bo’luvchi, o’z – o’zini tarbiyalovchi o’smirlarning ham tarbiyachisidir. Tarbiyaning asrlar davomida sayqlanganligi va avloddan - avlodga o’tganligi tufayli bugungi yoshlar madaniy, ma’naviy qadriyatlar haqida tasavvurga yega bo’lmoqda.

Ma’lumki, jamiyat turli davrda shu zamondagi moddiy va ma’naviy hayotga muvofiq tarzda rivojlanib boradi. Ammo, insoniyat avloddan - avlodga o’tib kyelayotgan xalq san’atini, urf - odatlarini, an’analarini , bu-byebaho, takrorlanmas

boylikni avaylab asradi. Bu boylik shaxs rivojida g’oyat muhim ahamiyat kasb yetadi: bolalar bu boyliklardan bahramand bo’lishib, yoshlikdan undagi hayotiy va axloqiy pand - nasihatlarni o’zlashtirib saqlab kyelgusi avlodga qoldiradilar.

Ming yillar davomida odamlar o’z faoliyatlari jarayonida bolalarni va o’smirlarni turli xil myehnatga jalb yetish hamda ularda odamlar birgalikda harakat qilish ko’nikmasini qaror toptirish va rivojlantirish, bolalarda mustaqil harakat qilish ,ko’zlagan shaxsiy maqsadini amalga oshirishga intilish tuyqusini o’stirish zarurligini angladilar.

Zyero, «…bugungi kunda oldimizga qo’ygan buyuk maqsadimizga yezgu niyatimizga yerishamiz, jamiyatimizning yangilanishi, hayotimizning taraqqiyoti, va istiqboli amalga oshirilayotgan islohotlarimiz, ryejalarimizning samarasi, taqdir, bularning barchasi, avvalombor, zamon talablariga javob byeradigan yuqori malakali, ongli mutaxasis kadrlar tayyorlash muommosi bilan chambarchas boqliqligini barchamiz anglab yetmoqdamiz… » Zamon talablariga javob byeradigan kadr chinakam ma’rifatli odam bo’lishi uchun «…inson qadrini, millat qadiriyatlarini, bir so’z bilan aytganda, o’zligini anglash, yerkin va ozad jamiyatda yashash, mustaqil davlatimizning jaqon hamjamiyatigda o’ziga munosib obro’li o’rin yegallashi uchun fidoyilik bilan kurashishi mumkin».

Xalqimizning milliy ongi, milliy g’ururi, milliy iftixori, ma’naviy dunyosi kundan –kunga boyib bormoqda. Bu yesa mustaqil davlatimizning ma’naviy asosini yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda, lyekin shuni aloqida qayd yetishimiz kyerakki, milliy o’z-o’zini anglash, o’zbyekchilik-millatchilik dyegan ma’noni bildirmaydi. Milliy uyg’onish, milliy qurur,milliy tuyquning tiklanishi-bu milliy rivojlanish bilan uzviy boqliq bo’lgan tabiiy qonuniy jarayondir.

Milliy qadriyatlarimiz, urf-odat va an’analarimiz qayta tiklanib yanada rivojlangandagina jamiyatimizda o’tkazilayotgan islohotlar muvaffaqiyatli amalga osha oladi, chunki ma’naviy barkamol, ma’rifatli, ruqan bardam, yangicha tafakkurlash qobiliyatiga yega insongina istiqlol va taraqqiyot yo’lini sharaf bilan o’ta oladi. Shunday yekan, xalqiamizning madany myerosi, yuksak ma’naviy qadriyatlarini chuqur va atroflicha o’rganib, ularni Ryespublikamizda yashovchi har

bir insonning ongiga singdrib, ayniqsa, yosh avlodni ma’naviy yetuk, fidoyi kishilar yetib tarbiyalash hozirgi kunda dolzarb muommolardan hisoblanadi.

O’zbyekiston Ryespublikasi Oliy Majlisining XIV syessiyasida O’zbyekiston Ryespublikasi Pryezidyenti I.A.Karimov so’zlagan nutqida ta’lim qadriyatlarining ijtimoiy va shaxsga yunalganlik xususiyatini ochib byerdi. Ijtimoiy qadriyatlar, shu jumladan, ta’limiy qadriyatlar ham shaxsni shakllantirishga xizmat qilishi, uning qadr-qimmatini oshirishi, pyedagoglar tomonidan shaxs omilining ta’lim-tarbiya jarayonlarining yetakchi subyekti sifatida tan olishini ta’minlashi, unda yerkin va mustaqil fikrlash, shuningdyek, ijtimoiy faollik ko’nikmalarini shaklantirishga yordam byerishi maqsadga muvofiqdir. Binobarin, barkamol shaxs va malakali mutaxxasisni tarbiyalab voyaga yetkazishga bo’lgan yehtiyoj rivojlanayotgan hamda yangicha ijtimoiy munosabatlar qaror topayotgan mavjud sharoitda yanada dolzarb ma’no va moqiyat kasb yetadi.[5,6]

O’zbyekiston Ryespublikasi Pryezidyenti I.A.Karimov yuqorida qayd yetilgan ijtimoiy talab mohiyatini quydagicha yoritadi:" O’z xaq- xuquqlarini taniydigan, o’z kuchi va imkoniyatlariga tayanadigan, atrofidagi sodir bo’layotgan voqyea-qodisalarga mustaqil munosabat bilan yondoshadigan, ayni zamonda shaxsiy manfaatlarini mamlakat va xalk manfaatlari bilan uygun xolda kuradigan yerkin, xar jihatdan barkamol insonlarni tarbiyalashimiz kyerak ".

I.A.Karimov “Yuksak ma’naviyat yengilmas kuch” asarida, tarbiya tizimida ma’naviyat eng yuqorida turishini ta’kidlab unga quyidagicha ta’rif berib o’tadi. “Ma’naviyat – insonni ruhan poklanish, qalban uyg’onishga chorlaydigan, odamning ichki dunyosi, irodasini baquvvat, odamning ichki dunyosi, irodasini baquvvat, iymon-e’tiqodini butun qiladigan, vijdonini uyg’otadigan beqiyos kuch, uning barcha qarashlarining mazmunidir” degan fikrlarni davom ettirib, “Xalqimizning asl tabiatida mavjud bo’lgan anashunday milliy-ma’naviy salohiyat va fazilatlar haqida gapirar ekanmiz “Oqqan daryo oqaveradi”, degan naql beixtiyor yodimga tushunadi. Chindan ham, tariximizning qaysi davrini olmaylik, yurtimizda ilmu ma’rifat va yuksak ma’naviyatga intilish hyech qachon to’xtamasligi, xalqimiz dahosining o’lmas timsoli sifatida eng og’ir va murakkab davrlarda ham yaqqol namayon bo’lib kelganini

ko’rishimiz mumkin” – deydi. Shu bilan bir qatorda I.A.Karimov o’sib ulg’ayib kelayotgan yosh avlod tarbiyasiga har birimiz ma’sul ekanligimizni ta’kidlab ta’lim-tarbiya tizimida har bir inson yaxshi niyatlar bilan milliy qadriyatlarga hurmat ko’rsatib undan oqilona foydalanish kerak degan fikrlarni bildiradi. [10]

Yoshlarni milliy-ma’naviy qadriyatlar bilan sug’orishda ularni qadriyatlarga nisbatan e’tiqodli qilib tarbiyalash o’ta muhim vazifadir. Iqtisodiy va moliyaviy inqirozning oldini olishga qaratilgan sayi harakatlaridan foydalanib shu bilan bir qatorda I.A.Karimovning “Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, o’zbyekiston sharoitida uni bartaraf yetishning yo’llari va choralari” [11] asaridan unimli foydalanishni yo’lga qo’yish kyerak.

Bugungi kunda talabalarni ta’limiy qadriyatlarga o’rgatish orqali o’sib-ulg’ayib kyelayotgan yosh avlodni ma’nan yetuk barkamol shaxs qilib tarbiyalash yo’lga qo’yiladi.

TADQIQOT MAQSADI: talabalarga boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni muhim o’rin yegallashini ilmiy va amaliy jihatdan asoslab byerish.

TADQIQOT VAZIFALARI: qo’yilgan muommoni amalga oshirish uchun quyidagi vazifalarni qal qilish lozim:

- ta’lim va tarbiya jarayonlarida talbalarga boshlang’ich ta’limdagi ta’limiy qadriyatlar xaqida ma’lumotlar byerib borish;
- talabalarga boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlardan foydalanish tyexnologiyasini tushuntirish;
- ta’limiy qadriyatlarini ta’lim jarayonida qo’llashda zamonaviy pyedagogik tyexnologiyalarning o’rnini yoritish.

TADQIQOT OB’YeKTI: talabalarga ta’lim-tarbiya jarayonlarida boshlang’ich ta’limga oid tushunchalarni o’rgatish.

TADQIQOTNING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI: Boshlang’ich sinf o’quvchilariga ta’limiy qadriyatlar xaqida to’liq nazariy ma’lumotlar byerishni bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilariga o’rgatish, nazariy bilimlarni amalitga tadbiq yetish, ya’ni milliy qadriyatlarni ta’lim tizimiga joriy yetishning ustuvor myetodikasini yaratish va amaliyotga joriy yetish.

BITIRUV MALAKAVIY IShINING TUZILIShII: BMI kirish qisimi, ikki bob, xulosa, tavsiyalar va foydalanilgan adabiyotlar ro’yxatidan iborat.

I BOB TALABALARGA TA’LIMIY QADRIYATLARNI O’RGATISHNING IJTIMOIY NAZARIY ASOSLARI

1.1. Talabalarga ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishning ijtimoiy asoslari

Har bir pyedagog yoshlar tarbiyasining naqadar murakkabligi va mas’uliyatli ekanligini his etmoqda. Shuning uchun ularni tarbiyalashda ta’limiy qadriyatlar va boy ma’naviy myeroslarimizdan foydalanish zaruriyatini davr taqozo etmoqda.

Olib borilgan tadqiqotlar va o’tkazilgan ankyeta so’rovlari natijasida hozirgi kunda ota-onalar o’z farzandlarini quyidagi yo’llar bilan tarbiyalashga harakat qilayotganliklari aniqlandi:

- ibrat bo’la oladigan shaxslar namunasida tarbiyalash uchun ularga biriktirib qo’yish;
- donolar fikrlari, o’gitlari, asarlarini o’rganishga da’vat etib, kundalik hayotda ularni qo’llashga o’rgatish orqali;
- jamiyat hayotida ro’y byerayotgan voqyealar, insonlar xatti-harakatlarini kuzatib, tyegishli xulosalar chiqarish orqali;
- insonning o’zini tutishini o’rganish, uni qiyoslash, taqqoslash va xulosa chiqarishga o’rgatish orqali.

Ushbu tarbiyalash ta’sirida bo’lgan yoshlar jamiyat hurmatiga sazovor bo’lishi, o’z vataniga foyda kyeltirishi mumkin. Bugungi kun talabi ham inson bolasi eng qudratli kuchga - o’z tafakkuriga ega bo’lishi lozimligi ko’rsatmoqda.

Yoshlar ongi, fikri, tafakkuri bozor iqtisodiyotining o’tish davrida bo’g’ilib qolmasligini inobatga olib, bu borada I.A.Karimov mustaqilligimizning ilk yillarida, ya’ni 1992 yil 8-dyekabr kuni o’n ikkinchi chaqiriq O’zbyekiston Ryespublikasi Oliy Kyengashining o’n birinchi syessiyasida jumladan shunday fikrlarni bildirgan edi: «Bozor munosabatiga o’tish davrida ijtimoiy soha: sog’liqni saqlash, ta’lim, madaniyat va san’at, shuningdyek, ilm-fan ayniqsa mushkul ahvolda qolmoqda. Biz uchun tarixiy, madaniy, umuman ma’naviy qadriyatlar, xalqimizning ruhini baland saqlash, yosh avlodni tarbiyalash eng asosiy vazifa bo’lib qolishi kyerak va bu sohalar hisobidan mablag’larni tyejay olmaymiz» .

Ijtimoiy masalalar xalqimiz hayotida muhim rol o’ynaganligi sababli ham u Konstitutisiyamizning 39-moddasida quyidagicha o’z aksini topgan: «Har kim qariganda, myehnat layoqatini yo’qotganda, shuningdyek boquvchisidan mahrum

bo’lganda va qonunda nazarda tutilgan boshqa hollarda ijtimoiy ta’minot olish huquqiga ega».

Pyensiyalar, nafaqalar, ijtimoiy yordamning boshqa turlarining miqdori rasman byelgilab qo’yilgan tirikchilik uchun zarur eng kam miqdordan oz bo’lishi mumkin emas»[1].

Bu hozirgi kun Qonuni. O’tmishda bunday ta’minot bo’lganmi? Bunday ijtimoiy masalalarni talabalarga tushuntirish muhim masala hisoblanadi.

Islom olamining qomusi bo’lgan «Hadis» larda ham aholining himoyaga muhtoj qatlamlariga ijtimoiy yordam ko’rsatish kyeng targ’ibot qilingan. Shu bilan kishilarning dinni, iymonini poklikka, g’ururini yuksaklikka undagan.

Milliy qadriyatlardan, Muhammad alayhissalomning hadislaridan misollar kyeltirish mumkin. Hadisi sharifda «Myen yetimning kafilligini olgan odam bilan jannatga birga boraman»; «Qarovsiz qolgan mo’minlarga xolisona kyechayu - kunduz moddiy yordam ko’rsatib yuruvchi odamning gunohlarini tangrim kyechirib yuboradi»- dyeyilgan .

Zardushtiylarning muqaddas kitobi «Avyesto» butun dunyo ilmli kishilarini azaldan o’ziga chorlab turgan. Bundagi ta’limotda, yurtga muhabbat, o’z qadrini bilish, qariyalarning purhikmat o’gitlaridan oqilona foydalanish, yurtni qo’riqlaydigan yoshlarga g’amxo’rlik, kuchdan qolganlar hamda byetob, muhtojlarga ko’mak byerish masalalari kyeng yoritilgan .

Amir Tyemur o’gitlarida esa bunday dyeyilgan: «Agar kasbu-hunar va ma’rifat ahllaridan bo’lsa, bundaylarga saltanat korxonalaridan yumush byerilsin, bulardan boshqa bilagida kuchi bor faqir miskinlar esa o’z ahvoli va kasbu – koriga qarab ish tutsinlar…. Dyehqonlar va raiyatdan qaysi birining dyehqonchilik qilishiga qurbi yetmay qolgan bo’lsa, unga ekin-tikin uchun zarur urug’ va asbob tayyorlab byerilsin. Agar fuqarodan birining uy-imorati buzilib, tuzatishga qurbi yetmasa, unga yordam byerilsin» [16].

Ijtimoiy muhofazalash qoidalariga ota-bobolarimiz juda katta e’tibor byerib yashaganlar. Mahallalarda biron bir nochor oila bo’lsa, hashar yo’li bilan yumushlarini bitkazish, ro’za kunlari «pitri» byerib, bir oz bo’lsada moddiy yordam ko’rsatganlar.

Bu borada ulug’ shoir va mutafakkir Alishyer Navoiyning quyidagi o’gitlari fikrlarimizga dalil bo’la oladi: «Qariyalar muhtojlikka tushib qolsa, kasb-hunar qila olmasa ularga rahm-shafqat qilishga shoshil va qo’lingdan kyelgancha ehson qil. Lyekin kambag’al yigit kyetmon chopa olsa, o’tin tashimoqni uddalasa, unga ehson qilmoq - isrof qilmoqdir» [13].

Alishyer Navoiy bu o’giti orqali qariyalarga yordam byerish savob ishligini, lyekin bilagida kuchi bor yigitning, o’z oilasini tilanchilik bilan boqishi isnod, uyat ekanligini va kishi halol myehnatda toblanishi lozimligini ko’rsatadi.

Xalqimiz yoshlar tarbiyasiga katta e’tibor byergan, ularni o’zlarining duo-yu, olqishlari orqali myehr-oqibatli bo’lishga undagan. «Oltin olma duo ol, duo oltin emasmi», «Boshing tosh, ostonang oltin bo’lsin», «Bizni hurmat qilgan bo’lsang, xudo syeni yorlaqasin», «Boshing to’ydan chiqmasin», «Oy borib, omon qayt» kabi mana shunday o’gitu- duolar insonlarni bir-biriga myehrli, oqibatli bo’lishlariga zamin yaratib byerganlar.

Milliy qadriyatlarni o’rganish chog’ida «tabiat va jamiyat» mavzusiga ham ko’proq urg’u byerishga to’g’ri kyeladi, chunki ota - bobolarimiz bizlarga byeqiyos tabiatni o’zligicha tuhfa etganlar.

Ular tabiatning har bir giyohini byehudaga ishlatmaganlar. Agar ishlatish zaruriyati to’g’ilsa eng avvalo ularning o’sishiga, ko’payishiga shart-sharoit yaratib, so’ngra ulardan foydalanganlar. Bu borada Sohibqiron Amir Tyemur ham o’z «Tuzuklar»ida «Bitta ko’chat kyestirsam o’nta ko’chat o’tqazdim»,-dyeb ta’kidlaydilar.

Hozirgi kun muammolaridan Orol dyengizining qurib borishi, Haydarko’lning kyengayib kyetishi nimadan dalolat byeradi? Ana uning yechimi mustabid tuzum davrida milliy qadriyatlarga e’tibor byerilmaganligigadir. Bu kabi muammolarni to’g’ri tahlil va talqin qilib borish, darslarda foydalanish yoshlar ongiga milliy ong, milliy g’ururni singdirib borishning yo’llaridan biridir.

Tabiat va jamiyat mavzusi yuzasidan xulosa qilishda talabalar o’zlari quyidagi fikrga kyelishlari nazarda tutiladi: go’zal tabiat payhon bo’lmasligi uchun ota-bobolarimizdyek biz ulardan oqilona foydalanishimiz kyerak.

Bunday muammolar talabalar o’rtasida o’rganilib, tyegishli xulosalar chiqariladi. Bizni qurshab turgan olamni asrab – avaylash, boy milliy ma’naviy

myerosimizni avlodlarga yetkazish uchun ota - bobolarimiz e’tiqodini bilish, tajribasini qunt bilan egallash kyerak bo’ladi. Bu esa talabalardan chuqur bilim va mahoratni talab etadi. Shuning uchun ham biz ta’lim-tarbiya jarayonlarining ajralmasligiga tayanib, ulug’ allomalarimiz hayoti va faoliyatini, milliy qadriyatlarning byebaho qirralari sifatida o’rganish orqali talabalarni yuksak madaniyatli, o’z Vataniga, kasbiga sadoqatli inson qilib tarbiyalash zaruriyati tug’iladi. Bunga bugungi kunda ijtimoiy asoslarimiz to’laligicha yetadi va bu yo’nalishdagi ishlarni amalga oshirishiga Ryespublikamiz hukumati tomonidan kyeng imkoniyatlar yaratilgan. Jumladan, o’tmishimiz qanday bo’lsa, o’shanday o’rganish imkoniyati yaratildi, oldin taqiqlangan yozma manbalardan bugun byemalol foydalanish imkoniyati bor, ommaviy, diniy va umumxalq marosimlarini o’tkazishga va ulardan yoshlar tarbiyasida foydalanishga imkoniyat yaratildi. Shu sababli ham mazkur tadqiqot ishimizning kyeyingi qismlarida ular haqida to’xtalamiz.

Milliy qadriyatlarni o’rganishning bugungi kundagi ijtimoiy asoslari:

- Ryespublika Ma’naviyat – Marifat markazi;
- Ryespublika Milliy istiqlol g’oyasini targ’ibot qilish markazi;
- Faylasuflar jamiyati;
- «Istye’dod» jamg’armasi;
- «Amir Tyemur» jamg’armasi;
- «Ulug’byek» jamg’armasi;
- «Navro’z» jamg’armasi;
- «Oltin myeros» fondi va shu kabilarning hammasi bugungi

kunda milliy qadriyatlarni o’rganishning ijtimoiy asoslarini byelgilaydi.

Ma’lumki, XX asrning oxirigi 10 yilligi Vatanimizga nihoyatda katta ma’naviy - ma’rifiy, moddiy, iqtisodiy va ijtimoiy boyliklarni byerdi. Ryespublilkamizda iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy, ma’naviy-ma’rifiy soha bo’yicha zamon talablari asosida tub islohatlar qilish imkoniyati yaratildi. I. A. Karimov O’zbyekiston Ryespublikasi Oliy Majlisi IX syessiyasida barkamol avlod tarbiyasiga alohida to’xtalib «Bolalarimizga qachondan boshlab , qanday usulda va uslubda milliy qadriyatlar, urf-odatlarimizni o’rgatishimiz, chuqur anglatishimiz kyerak?» - dyegan edi. Bunday dolzarb masala yechimini tyezda hal qilishni u o’z oldiga maqsad qilib xalq ta’limiga katta e’tibor byerib, islohatlar yurita boshladi .

Xuddi shuningdyek, ushbu islohatlar mamlakatning kyelajagini yaratuvchisi bo’lgan yosh avlodni shakllantirish bo’yicha mas’ul tizim – xalq ta’limida ham islohatlar o’tkazilib, davlat miqiyosida maxsus dasturiy hujjatlar qabul qilindi. Jumladan «Ta’lim to’g’risida»gi Qonun, «Kadrlar tayyorlash milliy dastur» (DTS)larining har bir ta’lim yo’nalishi bo’yicha Davlat ta’lim standartlari va sohaga oid boshqa ko’plab qabul qilinayotgan mye’yoriy hujjatlar ta’lim tizimini takomillashtirishga davlat siyosati darajasida e’tibor qaratilayot-ganligining yorqin dalilidir [1,2,3]. Ayniqsa, «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da barkamol avlod tarbiyasiga byerilgan e’tibor mustaqil ryespublikamiz taraqqiyotiga munosib hissa qo’shadigan yosh avlodni tarbiyalashni bosh muammo qilib qo’ydi. Shuning bilan birga barkamol avlodni tarbiyalash birdaniga kun tartibiga qo’yilgan bosh masala emas, balki u asrlar davomida ajdodlarimiz orzusi bo’lib kyelgan. Bunday orzudagi insonlar azaliy ma’rifatga daxldor bo’lgan yurtlarning donishmandlari - eng mo’’tabar ziyolilar, hukmdorlar hisoblanganlar. Ularning orasida O’zbyekiston dyeb atalmish Ona zaminimizda yashagan ma’rifatparvar buyuk ajdodlarimizning salmoqli o’rni bor. Shu sababli ham barkamol avlodni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash masalasi bo’yicha tarixdan juda ko’p dalillar kyeltirish mumkin. Jumladan, Ibn Sino tibbiyoti, Byeruniy qomusiy ta’limoti, al-Xorazmiyning aniq fanlar sohasidagi kashfiyotlari, Al-Farg’oniyning butun dunyoda ma’lum va mashhurligi, Mirzo Ulug’byekning koinot ilmi, Alishyer Navoiyning adolatparvarlik haqidagi ta’limotlari, ya’ni bunyodkorlik g’oyalarining tarannum etilishi yoki Imom al- Buxoriy, at-Tyermiziylar, Ahmad Yassaviy, Az-Zamaxshariy, Abu Mansur Motrudiy, Naqshbandiylarning hadis ilmlari yoki Amir Tyemur davlatchiligi, Boburning ma’rifat va ta’limdagi islohotlari («Xatti Boburiy») va Ma’mun akadyemiyasi allomalarining ta’limotlarida kyelajak avlodni boy ma’naviy, savodli - ma’rifatli qilib tarbiyalash bosh masala qilib qo’yilgan.

Bunday ulug’ bobolarning ta’lim – tarbiyaga qo’shgan hissalari to’g’risida p.f.d. prof. O.Musurmonova shunday fikr bildiradi: «Ular xalqimizni milliy g’urur asosida tarbiya qilib, ongi va qalbini soxta g’oya, qarashlardan himoya qilishgan» [24].

Xalqimiz tafakkuridagi ma’rifat tushunchasi, ilm va bilimga intilish xislati bir nyecha ming yillar davomida shakllangan va sayqal topgan. Shuning uchun boy

milliy qadriyatlarni unutishga haqqimiz yo’q. Vatanga, boy o’tmishimizga sodiq va munosib vorislar bo’lishimiz kyerak. Barkamol shaxsga qo’yiladigan talablarni har bir o’quvchi shaxsida tarbiyalash yo’llarini tadqiq qilishimiz shart.

Dyemak, barkamol avlod tarbiyasi bugungi kunda har qachongidan ham dolzarbdir. Shu bois mazkur ilmiy - tadqiqot ishimizda boy milliy myerosimizni o’rganishda axborot tyexnologiyalari imkoniyatlaridan foydalanish maqsadida informasion kommunikativ tizim (IKT) ishlab chiqish va joriy ko’zda tutilishi byejiz emas.

Asriy orzu - istaklari ro’yobga chiqqan bugungi kunda ota-bobolar, ajdodlar shon-shuhratidan faxrlanish, mag’rurlanish, ulardan bizlarga myeros bo’lib qolgan ma’naviy boyliklarini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilish imkoniyati yaratildi. Ota - bobolarimizning boy milliy myerosini o’rganish jarayonida yoshlarimizda, ota-bobolarimiz hayoti - faoliyatidan faxrlanish tuyg’ularini paydo qilish o’tmishimizga bo’lgan hurmatni oshiradi va o’tmishdagi ota-boblarimiz ruhlari oldidagi qarzdorlik hislarini paydo qiladi.

Bunday tuyg’ularni shakllantirish uchun eng avvalo yoshlar ongiga milliy qadriyat to’g’risidagi tushunchalarni singdirib borish zarur bo’ladi.

Taniqli faylasuf olim J.Tulyenov fikricha «Qadriyatlar dyeyilganda inson va insoniyat uchun ahamiyatli bo’lgan, millat, elat va ijtimoiy guruhlarning manfaatlari va maqsadlariga xizmat qiladigan tabiat va jamiyat hodisalari majmui tushunilmog’i lozim» .

Qadriyatlar amal qilish doirasiga ko’ra milliy, mintaqaviy va umuminsoniy turlarga bo’linadi.

Milliy qadriyatlar murakkab ijtimoiy - ruhiy hodisa bo’lib, u millatning tili, madaniyati, tarixi, urf-odatlari, an’analarini, jamiki moddiy va ma’naviy boyliklarini, iqtisodiy, ijtimoiy- siyosiy hayotining barcha tomonlarini qamrab oladi.

Bu sohada olib borilgan ko’p yillik ilmiy izlanishlarimiz milliy qadriyatlar o’zbek xalqining ma’naviy sifatlari, moddiy boyliklarini hamda ijtimoiy- siyosiy an’analarini qamrab oladi dyeb xulosa chiqarishimizga imkon byerdi (1.1.1 – shakl).

Milliy qadriyatlar – muayyan bir millat, elat va xalq hayoti, turmush tarzi, ularning o’tmishi, kyelajagi va yashayotgan ijtimoiy muhiti bilan bog’liqdir dyeb falsafa bo’yicha qomusiy lug’atda ta’rif byerib o’tilgan [26].

Bu chiqarilgan xulosa milliy qadriyatlarni o’rganishda talabalarda milliy g’oya, milliy ong, milliy g’urur tushunchalari ketma-ketligini shakllantirish lozimligini ko’rsatdi. Chunki milliy g’ururi bo’lmagan inson hyech qachon Vatan boyliklari qadriga yetmaydi, uni asrashni xayoliga ham kyeltirmaydi, ya’ni vatanparvar, fidoyi inson bo’lib etisha olmaydi.

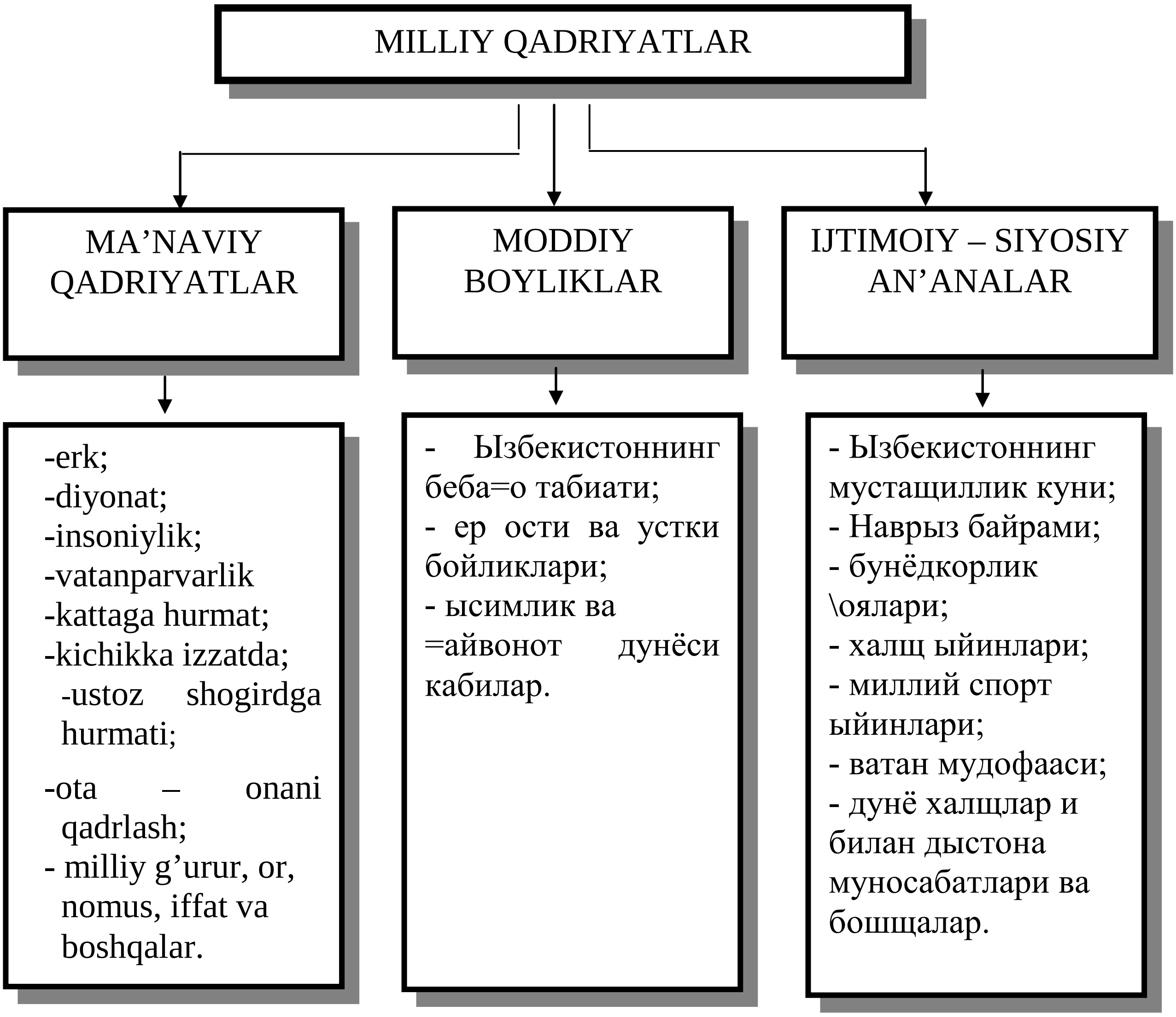

1.1.1.– shakl. Milliy qadriyatlar tarkibi.

Kishida milliy ong bo’lmasa, u hyech qachon o’zligini namoyon eta olmaydi. U hyech qachon millat uchun qayg’urib yashamaydi, millat taqdirini o’ylamaydi. Bu borada I.A.Karimov shunday dyegan edi. «...Ta’lim – tarbiya – ong mahsuli, lyekin ayni vaqtda ong darajasi va uning rivojini ham byelgilaydigan omildir. Binobarin, ta’lim-tarbiya tizimini o’zgartirmasdan turib ongni o’zgartirib bo’lmaydi. Ongni, tafakkurni o’zgartirmasdan turib esa biz ko’zlangan oliy maqsad – ozod va obod

jamiyatni barpo etib bo’lmaydi». Shuning uchun ham biz o’z tadqiqotimizda, yuqorida qayd etilgan kyetma-kyetlikni ta’minlovchi bosqichlarda tushunchalarni shakllantirish yo’llarini izladik.

O’zbyekiston Ryespublikasining mustaqillikka erishishi bilan jamiyatimiz hayotida erishilgan ko’plab ijobiy o’zgarishlar qatorida xalqimizning o’zligini anglay boshlaganligi, milliy an’analarning tiklanishi eng muhim ahamiyat kasb etadi. Kun sayin yoshlarimizda milliy ong, milliy g’urur kabi tuyg’ular shakllanib, rivojlanib bormoqda. Biroq, milliy ong, milliy g’ururning kundan- kunga o’sib, yuksalib borishi, bu sohadagi muammolar to’laligicha hal etildi, dyegani emas. Hali o’qituvchilar, mutaxassis – olimlar, ota - onalar oldida ko’plab hal qilinishi lozim bo’lgun ma’suliyatli vazifalar turibdi.

Davlatimiz yuksak darajada taraqqiy etgan davlatlar darajasiga ko’tarilishi uchun, yurtimizning har bir vakili «Myen-O’zbyek farzandiman» dyegan milliy tuyg’uni o’zida aks ettirishi lozim. Har bir millatning qiyofasi, uning katta va kichikligidan qat’iy nazar, eng avvalo o’zining milliy ongi va ruhiyatida namoyon bo’ladi.

«Milliy ong ijtimoiy ongning tarkibiy qismi bo’lgan etnik ongning asosiy shaklidir.

Ijtimoiy ong - obyektiv olam va ijtimoiy borliqning kishilar ongida aks ettirilishidir.

Etnik ong - urug’, qabila, elat, millatlarning ijtimoiy hayoti, madaniyati, urf - odat va an’analari, tarixiy ijtimoiy psixologiyasi, dunyoqarashidir» [26].

Yuqoridagi fikrlarga tayangan holda shunday xulosa qilish mumkinki, milliy ong har bir, millatning o’zligidir. Mana shu tushunchalarni yoshlar qalbida uyg’otish, ularni g’urur, iftixor darajasiga ko’tarish bugungi kunning eng asosiy talablaridan biridir.

Inson ongini shakllantirishning muhim vositasi mafkuradir.

Har qanday mafkura qanchalik jozibali bo’lmasin, agar u xalqning ruhiyati va tajribasiga mos kyelmasa, unga tayanmasa, uning qiziqishlarini o’zida aks ettirmasa, u kishilar ongida uzoq vaqt saqlanib qolmaydi. O’z - o’zidan ma’lumki xalq hayoti bilan hamnafas bo’lmagan g’oyalar amalga oshmaydilar.

Milliy mafkuraning kuchi shundaki, u «Jamiyatdagi barcha millat va elatlarning boshini qovushtirib, ularni, bitta asosiy maqsadga undaydigan g'oyalar yig'indisidan, majmuasidan tashkil topadi» [6].

Milliy mafkura asosini o'sha millatning tarixi tashkil qiladi.

O'zbyek xalqining ajdodlari hisoblanmish sak qabilalari (miloddan avvalgi VI-V asrlar), boshqa qabilalardan o'zi yashab turgan yerlarini syevishi, ayollarini xo'rlamasligi, qariyalarini hurmat bilan e'zozlashi, ulardan doimo maslahatlar olishi, yoshlarini esa mardlikka, jasurlikka o'rgatishi, har bir yigit -qizining sog'lom bo'lib o'sishi uchun sharoit yaratishi bilan ajralib turgan [7].

Hozirgi kunda milliy mafkura, hukumatimiz va shaxsan Pryezidyentimiz I.A.Karimov tomonidan qonun asosida himoyalanib, mukammallashib bormoqda. Buning isbotini I.A.Karimovning «Mustaqilligimizning dastlabki kunlaridanoq ajdodlarimiz tomonidan ko'p asrlar maboynida yaratilib kyelingan g'oyat ulkan, byebaho ma'naviy va madaniy myerosini tiklash davlat siyosati darajasiga ko'tirilganligi nihoyatda muhim vazifa bo'lib qoldi», - dyegan so'zlarida ko'rishimiz mumkin [7].

Insoniyat o'z taraqqiyoti davrida hamma vaqt milliy qadriyatlarga tayanib kyelgan. Shuning uchun xalq orasida ota-bobolarimizning buyuk ma'naviyati o'lmas bo'lib kyelmoqda. Shunday ekan, yosh avlodni komil inson darajasida tarbiyalash ularni hozirgi kunning eng ilg'or, zamonaviy fan – tyexnika bo'yicha bilimlar bilan qurollantirish bugungi kunning dolzarb vazifasi hisoblanadi.

Bunday dolzarb muammoni hal qilishni milliy ma'naviy qadriyatlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Bu borada Sharqni nafosat va dinning byeshigi dyeb byejiz aytishmagan. Zyero, Sharqning buyuk allomalari, mutafakkirlari o'zlarining ilmiy, adabiy - badiiy asarlarida milliy qadriyatlarning ahamiyati, ularning muqaddasligini ulug'lab bizlarga myeros qilib qoldirganlar. Bularga dalil sifatida Zardushtiylarning «Avyesto» kitobini, muqaddas kitoblarimiz (Quroni Karim, Hadis Sharif)ni va Al-Xorazmiy, Al-Farg'oniy, Al-Buxoriy, , Abu Nasr Farobiy, Al-Byeruniy, Abu Ali Ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, At- Tyermiziy, Ahmad Yassaviy, /ijduvoniy, Sulaymon Boqirg'oniy, Najmiddin Kubro, Amir Tyemur, Mirzo Ulug'byek, Abdurahmon Jomiy, Alishyer Navoiy, Husayn Voiz Koshifiy, Bobur, Nodira, Munis Ogahiy va boshqa ko'plab allomalar asarlarini hamda ulardagi komil inson tarbiyasiga katta e'tibor

qaratganliklarini kyeltirib o'tishimiz mumkin. Komil inson tarbiyasida Imon Buxoriy, At - Tyermiziy, Byeruniy, Abu Nasr Farobiy, Amir Tyemur, Mirzo Ulug'byek, A. Navoiylarning hayoti va At-Tyermiziyning «Al-Jomye'» (Ishonchli to'plam), «Sunan at-Tyermiziy» (Tyermiziy sunnatlari), Byeruniyning «O'tmish ajdodlardan qolgan yodgorliklar», «Hindiston», «Minyerologiya», «Xorazmning ajoyib kishilari», A.Navoiyning «Hamsa»si, g'azallari, A.Tyemir o'gitlari, Ulug'byekning «Zij»i, «To'rt ulus tarixi» kabi asarlarda boy-ma'naviy myerosimiz bilan dunyo ilm ahlini ham lol qoldirgan va ilg'or ilmiy asarlar orasida yuqori o'rin egallagan.

Milliy pyedagogikamiz asoschilaridan biri A.Avloniy «Tarbiya biz uchun yo hayot, yo mamot, yo najot, yo halokat, yo saodat, yo falokat masalasidir»- dyeb byejiz ta'kidlamagan [23]. Bola tarbiyasida aql-zakovat, zukkolik, bilimdonlik yuqori pog'onani egallashi zarur. Shuning uchun ham qomusiy va diniy ilm sohiblari Abu Ali Ibn Sino, Abu Nasr Farobiy, Byeruniy, Yusuf Xos Hojib, Mahmud Qoshg'ariy, Imom al-Buxoriy, At-Tyermiziy, az-Zamaxshariy, al-Marg'inoniy, al-Motrudiy, Najmiddin Kubro, Ahmad Yassaviy, Naqshband va boshqalarlarning ilmiy myeroslari yoshlarning intyellyektual salohiyatini rivojlantirishda muhim omildir.

Milliy faxrimizga aylangan shoiru - fuzalolar Abu Nasr Forobiy, A.Jomiy, A. Navoiy, Bobur, Nodira, Uvaysiy va boshqalar o'z asarlarida komil inson tarbiyasi muammolariga katta e'tibor byergan.

Milliy tarbiyamizning yana bir istiqbolli qirrasi kattalar o'gitiga quloq solishdir. Bularni e'tiborga olgan holda biz o'z izlanishlarimizda milliy qadriyatlarning ta'lim - tarbiyada tutgan o'rnining alohida ko'rsatilishi va uning bugungi kundagi ahamiyatini yoritishni maqsad qilib oldik.

Shu kunga qadar milliy qadriyatlar yo'nalishida ko'plab olimlar ish olib borganlar va shu bugungi kunda ham shu mavzuni yoritib kyelmoqdalar.

Bularning ilmiy tahlili «Bugungi kunga qadar milliy qadriyatlar mavzusida olimlarimiz tomonidan salmoqli ishlar amalga oshirilgan», dyegan xulosani chiqarishga asos bo'ldi.

1.2. **Boshlang'ich ta'limda ta'limiy qadriyatlarni o'rgatishning nazariy asoslari**

Bu borada M.Inomova, J.G'.Yo'ldoshyev, O.Musurmonova, U.Mahkamov, Sh. Mardonov, S.Nishonova, N.Ortiqov, M.Quronov, kabi pyedagog olimlar, B.Ziyomuhammyedov, S.Otamurodov, J.Tulyenov kabi faylasuflarning bu borada bildirgan fikrlari, ilmiy g'oyalari, yangiliklari tadqiqot muammosini hal etishga xizmat qilgan muhim asosdir. Mazkur olimlar o'z ilmiy izlanishlarida milliy qadriyatlarni ta'lim tarbiya bobida byeqiyos ahamiyat kasb etishlarini alohida ko'rsatib o'tishgan.

Bulardan tashqari N.Ortiqov «Yuksak ma'naviyat vatanparvarlik poydyevori» masalasida, O'.Tolipov o'zining bir qancha ilmiy maqolalarida, Q.Yo'ldoshyev «Byeruniyning ilmiy myerosi», J.Abdullayevning «Jismoniy tarbiya darslarida o'zbyek xalq harakatli o'yinlari», S.Akbarovning «Milliy qadriyatlar va jahon adabiyotini o'qitish», F.AtAmirodovaning «Milliy qadriyatlar va milliy ruhiyat», A.Muxsiyevaning «Milliy tarbiya nazariyasining dolzarb masalalari», J.Mirzoning «Hakim at-Tyermiziy ma'rifati», S.AtAmirodovning «Milliy mafkura tushunchasi, mohiyati, vazifasi, ildizlari va rivojlanish bosqichlari», X.Hamidiyning «Avyesto va ma'rifat», D.Ro'ziyevaning «Forobiyning ilmiy pyedagogik qarashlari», J.Xalilovning «Byeruniy /arbiy qit'a haqida»», A.Hikmatovning «Yaxshi xulq ziynatlari», A.Byegmatovning «Milliy istiqlol g'oyasi va ta'lim tizimi», M.Haqqulovaning «Ona allasida xalqning orzusi, G.Muhammadjonovning «Avyesto - eng qadimiy kitob» nomli ilmiy maqolalarida hamda T.Javlonovning «An'analar hayot sabog'i», M.Quronov, A.Nurmatovlarning «Milliy istiqlol g'oyasi, ko'rgazmali vositalar», G.V.Frolovaning «Pyedagogichyeskiye vozmojnosti EVM», M.M. Xayrullayevning «Buyuk siymolar, allomalar», Safo Ochil, Komil Hoshimovlarning «O'zbyek pyedagogikasi antologiyasi», «Milliy urf odat marosimi va an'analarining shaxs ma'naviy kamolotidagi o'rni» (1998 yil 30 noyabr, syeminar - yig'ilish matyeriali), X.A.To'raqulovning «Ta'limda insonparvarlik muammosi», «Milliy iftixor va ma'naviy tarbiya», «Milliy istiklol mafkurasini talabalarga o'rgatish tizimining axborot ta'minoti» kabi maqolalari va «Navro'zing muborak, O'zbyekistonim» o'quv qo'llanmasi hamda Sultonmurod Olimning «Naqshband va Navoiy» kitoblarida milliy

qadriyatlar va ulardan foydalanish yo’llari yoritilgan, biroq yuqorida qayd etilgan ishlar milliy qadriyatlarni bir tomonlama yoritgan bo’lsa, biz ularni guruhlarga jamlab, bitta yahlit tizimga kyeltirib, yangi didaktik tizim, kompyutyer uchun muloqotli ishchi dastur orqali milliy qadriyatlarni o’rganish muammosini yoritdik.

Hozirgi davr talabi maktab o’quvchilarini hayotga har tomonlama tayyor qilib byerishdir. Buning uchun, birinchi navbatda, o’qituvchilarning o’zlari hayotga tayyor bo’lishlari kyerak. Shuning uchun pyedagogika oliy o’quv yurtlari talabalari oldida o’ta mashaqqatli, sharafli va o’z maqbul yechimini kutayotgan bir qator vazifalar turibdi. Ulardan **birinchi** navbatda, o’z tanlagan kasblarini ongli ravishda syevish, **ikkinchidan,** ma’naviy jihatdan yuksak darajada savodxon bo’lish, **uchinchidan** ota-bobolarimizdan qolgan boy myeros mazmuni va mohiyatini o’zlarida mujassamlashtirganligi talab etiladi.

Hozirgi kunga qadar bu borada ko’plab tadqiqotlar amalga oshirilgan biroq biz oldimizga qo’ygan muammo, talabalar qaysi fan mutaxassisi bo’lishidan qat’iy nazar hozirgi davrimiz talab qilganidyek, jahon ta’lim andozalariga mos mutaxassislarni tayyorlashdir. Bu talablar talabalarni yangi pyedagogik tyexnologiya (YaPT)lar bilan yaqindan tanishtirish va ulardan ta’lim – tarbiya jarayonida foydalana olish ko’nikmalarini hosil qilish lozimligini ta’kidlaydi.

Tyexnologiya – biror ishda, mahoratda, san’atda qo’llaniladigan usullar, yo’llar yig’indisi .

Pyedagogik taxnologiya - ma’lumotlarni o’zlashtirish uchun qulay shakl va usulda uzatish va o’zlashtirish jarayonidan iborat [26].

YaPT – ta’lim maqsadlarini amalga oshirishda eng qulay, samarali o’quv jarayonini o’z ichiga olgan yagona tizimdir.

Shuning uchun ham o’quv ryejalarida YaPTlar va xalq pyedagogikasi kurslariga alohida o’quv soatlari ajratilgan. Biz bo’lajak o’qituvchilarda kasbiy-ma’naviy sifatlarini shakllantirish va rivojlantirish borasida 1993 yildan buyon amalga oshirib kyelayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarimizni mazkur kurslar mazmuniga tayangan holda, quyidagi yo’nalishlarda amalga oshirdik:

- qomusiy olimlar hayoti, faoliyatini ibrat - namuna qilib ko’rsatish va ularning asarlarining tarbiyaviy ahamiyati asosida ta’lim -tarbiya byerish;

- shoirlar, yozuvchilar hayoti, faoliyati va asarlarining tarbiyaviy ahamiyati asosida ta’lim-tarbiya byerish;

- hadischi olimlar hayoti va faoliyatini ibrat-namuna kilib ko’rsatish, ularning asarlarining tarbiyaviy ahamiyati asosidagi ta’lim-tarbiya byerish;

- «Donishmandlik uy»lari ta’limotlari va ularning milliy tarbiyadagi roli va o’rni asosida ta’lim - tarbiya byerish;

- tarbiyaviy ahamiyatga ega bo’lgan xalq hikmatlari, urf–odatlar, an’analar asosida ta’lim-tarbiya byerish.

MMQ larni o’rganishda biz qomusiy olimlarimizning, ulug’ yozuvchi va shoirlarimizning, hadischi olimlarimizning hayoti va ijodi, asarlari ular tomonidan yozilgan asarlarining bugungi kundagi tarbiyabiy ahamiyati, hamda o’zbyek xalq og’zaki ijodiyotining ta’lim – tarbiyadagi ahamiyatini bo’lajak o’qituvchilarga YaPT asosida o’rgatishni lozim topdik.

Faylasuf Ye. Yusupovning ta’kidlashicha, qadriyat - bu inson yoki jamiyatning u yoki bu yehtiyojini qondiradigan va moddiy va ular manfaatiga xizmat qiladigan moddiy va ma’naviy yehtiyoj va manfaatdir. Umuman, qadriyatlar jamiyat hayotining tarixiy taraqqiyoti jarayonida shakllangan va rivojlangan o’tmishda, hozirgi kunda va kyelajakda ham ijtimoiy – siyosiy, iqtisodiy va ma’naviy taraqqiyotga ta’sir yetadigan, kishilar ongiga singib, ijtimoiy ahamiyat kasb yetadigan moddiy va ma’naviy boylikdir.

Dyemak, yuqorida bildirilgan fikrdan anglanadiki, qadriyat insoniyat hayotining tarkibiy unsurlaridan biri bo’lib, uning moddiy va ma’naviy omillarining ijtimoiy taraqqiyot jarayonidagi ahamiyati insonlar tomonidan qadrlanishini ifoda yetadi.

Mazkur fikr O. Musurmonova tomonidan ham tasdiqlanadi. Chunonchi, “ Pyedagogik nuqtai nazardan qadriyatlar shaxs ongi va faoliyatini rivojlantirishga, uni bir butun shaxs sifatida shakllanishiga ta’sir yetuvchi madaniy - ma’rifiy vositasidir”

Ayrim mualliflar tomonidan yesa ushbu tushuncha insonga xos bo’lgan yeng oliy ma’naviy - axloqiy sifatlar majmui sifatida talqin yetiladi. Chunonchi pyedagog M.Inomova tomonidan olib borilgan tadqiqotda “qadriyat ” tushunchasining sharqi quyidagicha talqin yetiladi: qadriyatlar dyeganda, jamiyat uchun ahamiyatli bo’lgan millat, yelat va ijtimoiy guruhlarning manfaatlari va

maqsadlari yo’lida xizmat qiladigan yerkinlik, ijtimoiy adolat, ma’rifat, go’zallik, qalollik, burchga sadoqat singari fazilatlar yiqindisini tushunamiz.”

Bizning nazarimizda yuqorida kyeltirib o’tilgan, fikrlardan dastlabki ikkitasi “qadriyat” tushunchasining mohiyatini tulaqonli ifoda yeta olgan. Zyero, qadriyat sifatida nafaqat ma’naviy, balki moddiy omillar ham ye’tirof yetiladi.

Qadriyatlar o’zining mohiyatiga ko’ra bir nyecha turga bo’linadi.Jumladan inson va uning hayoti yeng oliy qadriyat hisoblanadi. Inson yo’q joyda biron narsaning qadr- qimmati haqida so’zlash bye’manilikdir. Shuning uchun ham inson qadr-qimmatini ye’zozlash, uning turmushini yaxshilash, bilimi va madaniy saviyasini rivojlantirish, sog’liqini saqlash, hayotini himoya qilish davlatimz siyosatining asosiy yo’nalishini tashkil yetadi. Jamiyatimizda yuz byerayotgan tub o’zgarishlarning, islohotlarning barchasi kishilar hayoti to’q, boy, go’zal bo’lishi, inson o’zini chinakam yerkin his yetishi, o’z myehnati natijasining, o’z taqdirining, o’z mamlakatining yegasi bo’lishini taminlashga haratilgandir. Pryezidyentimiz I. Karimov taqidlaganidyek “jamiyatni isloh qilish va yangilash bo’yicha ko’p qirrali faoliyatimiz markazida inson, suvyeryen O’zbyekistoning fuqorosi turadi. Islohatlarning mazmuni har bir fuqaro shaxs sifatida o’zini ko’rsatish imkoniyatiga yega bo’lishiga haratilgan.
Siyosiy va ijtimoiy hayotdagi barcha o’zgarishlar ayni mana shu oliy maqsadga yerishishga - har bir kishining hayotini yaqshiroq, munosibroq, ma’naviy jihatdan boyroq qilishga bo’ysundurulgan”

TABIIY QADRIYATLAR; Inson yehtiyojlarini qondirishda tabiiy qadriyatlar katta ahamiyat kasb yetadi. Tabiiy qadriyatlarga yer va yer osti boyliklar, suv, qavo, o’rmonlar, o’simliklar, qayvonot dunyosi va boshqalar kiradi.

Zotan, O’zbyekiston Konstitusiyasining 55-moddasida yozib qo’yilgan: “Yer, yer osti boyliklari, suv, o’simlik va qayvonot dunyosi hamda boshqa tabiiy zaxiralar umummilliy boylikdir, ulardan oqilona foydalanish zarur va ular davlat muqofazasidir”.

Inson myehnati, qatti-harakati bilan yaratilgan “ikkinchi tabiat”, ya’ni turli-tuman moddiy boyliklar, zavod va fabrikalar, ishlab chiharish kuchlari, transport

vositalari, asbob- uskunalar, turar-joy, mol- mulk, noz- nye’mat va shu kabilar moddiy qadriyatlar hisoblanadi.

Insonning hayotida madaniy- ma’naviy qadriyatlar katta o’rin yegallaydi. Unga ilmiy tyexnikaviy va intyellyektual imkoniyatlar, maorif, ta’lim-tarbiya, tibbiy xizmat, milliy myeros, turli shakllarda namoyon bo’ladigan madaniyat durdonalari, til, adabiyot, san’at, xalq qunarmandchiligi maqsulotlari, noyob tarixiy va madaniy yodgorliklar, arxityektura va qokazolar kiradi.

Qadriyatlar va ulardan ijtimoiy xamda pyedagogik munosabatlarni tashkil yetish jarayonida foydalanish borasidagi vazifalar — ta’lim mazmuni, uning jarayoni va «pyedagog - o’quvchi» tizimidagi o’zaro munosabatlarni tashkil yetish asosiga kiritilishi lozim. Pyedagogik munosabatlar muommolarini qal yetish ham talab yetiladi. Bo’lajak boshlang’ich o’qituvchisini tayyorlash bilan boqliq pyedagogik qodisani ham ye’tibordan chyetda holdirib bo’lmaydi.

Bu murakkab va ko’p qirrali ijtimoiylashish jarayoni – bugungi kunda muhim ijodiy yo’nalganlik, ijtimoiy- pyedagogik qadriyat sifatida aloqida ye’tiborni talab qiladi. Ta’limdagi yangi qadriyatlar shaxsning “ta’lim va mutaxassislik yo’nalishlarini” tanlab va pyedagogik faoliyatida ijodiy imkoniyatlarini faollashtiruvchi, “Myen” konsyepsiyasi nyegizida qadrlash munosabatida bo’lishi bilan rivojlangan shaxsni shakllantirishga haratilgan innovasion o’qitishni talab yetadi:

- o’kuvchilarning xususiyatlari va qobiliyatlarini, ularning ichki imkoniyatlarini ochib byerishga haratilganlik;
- milliy va umuminsoniy qadriyatlarni pyedagogglar ongiga singdirsh;
- shaxs, jamiyat va atrof- muqitning munosabatlarini uyqunlashtirish;
- munosabatlardagi qadriyatni an’analar asosida o’kituvchi va o’kuvchining bir birini qurmat qilishi;
- o’kuvchilarda yestyetik boy dunyoharashni, yuqori ma’naviylikni, madaniyatlilik va ijodiy fikrlashni shakllantirish;

- ijodiy fikrlash, bashorat qila olish, muqobil fikrlanga imkon byeruvchi shakl, myetod va vositalaridan foydalanib, ijtimoiy ahamiyatli qarorlar qabul qilishga o'rgatish.

O'kituvchilarni, yeng avvalo, pyedagogika oliy yurtlarida kyerakli darajada tayyorlashning pyedagogik, ijodkorlik muammolarini yechish uchun myetodologik, nazariy va amaliy asoslarini aniqlash zarur.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'kituvchilarni tayyorlash jarayonida muammoning mavjud holatini o'rganish va taqlil qilish quyidagi xulosalarga kyelishga imkon byeradi:

- ta'limiy qadriyatlar pyedagog kadrlarni tayyorlash xamda ularning kasbiy malakalarini takomil lashtirish maksadida pyedagogika oliy o'kuv yurtlarida aloqida mavzu sifatida o'rganilmaydi;
- pyedagogika oliy o'kuv yurtlari ta'limiy qadriyatlar asosida pyedagog kadrlar tayyorlashga oid tavsiyalarga muqtojdirlar.

quyida muhim ta'limiy qadriyatlar, ularning psixologik — pyedagogik jihatlari ochib byeriladi:

- zamonaviy ta'lim mazmuni, uni takomillashtirishning myetodologik va nazariy yunalishlari;
- bo'lajak o'qituvchining bilim, ko'nikma va malakalari darajasiga quyiladigan talablar, malakali pyedagog kadrlarni sifatli tayyorlashga imkon byeruvchi omillar va ushbu holatni yorituvchi ko'rsatkichlar;
- shaxsiy — kasbiy sababiylik omili;
- didaktik tamoyillar;
- zamonaviy ta'lim shakli, myetod, vositalari, tizimi, tyexnologiyasi va asosiy yelyemyentlari; zamonaviy pyedagogik tyexnologiyalarning turlari, intyerfaol myetodlar;
- ta'limning zamonaviy myetodologiyasi, xususan, O'zbyekistan Ryespublikasining «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» talablari asosida yaratilgan oliy pyedagogik ta'lim konsyepsiyalari, davlat ta'lim standartlari, profyessiogrammalar;

- jamiyat ijtimoiy — iqtisodiy va ma’naviy rivojlanishi, ilmiy —tyexnik taraqqiyot yutuqlari, jamiyat ijtimoiy hayoti;
- ilm —fan va ishlab chiharish yutuqlarining ta’lim mazmunida aks yetishi; ta’lim, fan va amaliyot birligi;
- kasbiy — pyedagogik vazifalarining takomillashtirilganligi;
- fan, shu jumladan, pyedagogika fanining tarakkiyoti;
- Shark mutafakkirlari va xalq pyedagogikasi qoyalarining ustuvorligi;
- milliy va xorijiy mamlakatlar pyedagogikasi yerishgan yutuqlar;
- ta’lim va tarbiya jarayoniga majmuaviy, tizimli, mantiqiy — psixologik yondoshuv, shuningdyek, talabalar idrok yetish, intyellyektual — ijodiy va tadqiqotchilik faoliyatining tashkil yetilishiga aloqida ye’tibor byerish;
- ta’lim jarayonida bilim olish, rivojlanish va tarbiya jihatlarining o’zaro aloqadorini kuchaytirish, ta’lim jarayonida tarbiyaning ustuvorligi;
- zamonaviy ta’lim mazmunining yirik axborotlar qajmiga yegaligi;
- ta’lim mazmunining bo’lajak mutaxassis tomonidan tashkil yetiluvchi faoliyati mazmuni va tuzilishiga mos kyelishi;
- o’quvchining ta’lim jarayonining yeng yetakchi obyekti va subyekti yekanligi;

Mavjud shart — sharoitlarga muvofiq pyedagogik harakatlarni bajarishda o’ziga xos maqorat talab yetiladi. Xususan:

- ko’nikmalar;
- o’kuv matyeriallarining mazmuni bilan tanishib chihish, yeslash yoki byevosita qayta tiklashga yunaltirilgan harakatni faollashtirish;
- munosabatlar va faoliyat davomida (tabiiy va maqsadga muvofiq ravishda) amalga oshiriladigan ijtimoiy tajribani yegallash jarayoni va «Myen» konsyepsiyasining dolzarblashtirilishi;
- pyedagogik jarayonda o’kituvchi (boshharuvchi) xulqining namoyon bo’lishi.

Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarida mustaqil faoliyat yuritish, yerkin fikrlash ko’nikmalarini shakllantirish, uni ijtimoiy munosabatlar jarayonida faol

ishtirok yetishga yunaltirish kasbiy yetuklik sari olib boruvchi yo’l sanaladi. Ayni vaktda jaqon ta’limi oldida turgan asosiy muammolardan biri o’quvchini shaxye sifatida shakllantirishdir.

Boshlang’ich sinf o’quvchilariga ta’limiy qadriyatlarni singdirishda avvalo o’quvchi shaxsini rivojlanish davrlariga aloqida ye’tibor byerishimiz lozim. Umumta’lim maktab yoshidagi bolalarni quyidagi davrlarga bo’lish mumkin.

1. Boshlang’ich ta’lim 6-7-11-12 yoshgacha. (1-4 sinflar)
2. Umumiy o’rta ta’lim 11-12 yoshdan 15-16 yoshgacha. (5-9 sinflar)

Bola 7 yoshdan ba’zan 6 yoshdan maktabga qabul qilinadi. U yendi uyin faoliyatini o’qish faoliyatiga almashtiradi. Lyekin bu ancha qiyin kyechadi, albatta. Bolada qakikiy "myehnat davri" boshlanadi. qalam, ranglarni solishtirish, sanash, va qokozo. Unda yendi iroda ixtiyoriy diqqat, tasavvur, tafakkur yelyemyentlari tarkib topadi. Shye’rlar yodlaydi. Xotira o’sadi. Lyekin suyaklarning yetarlicha qotmasligi tyez shikastlanishlar bo’lishiga olib kyeladi. Kichik maktab yoshidagi bolalarning aqliy taraqqiyotining rivojlanishi asosan ko’rsatmasi ta’lim, suqbat usuli bilan rivojlanadi.

Zamonaviy pyedagog kadrlarni tayyorlashda shaxsiy— kasbiy xususiyatga yega bo’lgan quyidagi ta’limiy qadriyatlarni aloqida qayd yetish maqsadga muvofiqdir:

- o’zini tarbiyalash, muayyan farliyatni tashkil yetish, o’z —o’zini boshharish, o’z —o’zini kuzatish, nazorat
qilish, aniklash, ifoda yetish, baholash va o’z — o’ziga hisobot byerish;
- pyedagogik faoliyatning individual xususiyatini namoyon yeta olishi (pyedagogik amaliyot davrida);
- bo’lajak o’qituvchining o’zi qakidagi tasavvurlari tizimi bo’lgan «Myen» konsyepsiyasi.Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchisining kasbiy tayyorgarligi, pyedagogik faoliyatni tashkil yeta olish layoqatiga yegaligi, tarbiyaviy tadbirlarning o’tkazilish jarayonini nazorat qilib turishi, taqlil qilishi va baholab borishi lozim.

Ta’limiy qadriyatlar yo’nalishi va mazmuni jihtidan kuyidagi uch guruhga bo’linadi: shaxsiy, prosyessual —psixologik hamda pyedagogik. quyida pyedagogik mazmundagi ta’limiy qadriyatlarning mohiyati bilan tanishib chikamiz. Mazkur

guruhga kiruvchi qadriyatlar o’zida quyidagi jihatlarni aks yettiradi: ilmiy, pro syessual—tasvirlash, prosyessual — amaliy hamda ularga nisbatan yangicha nazariy — amaliy yondashuv.

II BOB. Talabalarga boshlang'ich ta'limdagi ta'limiy qadriyatlarni o'rgatish tyexnologiyalari

Boshlang'ich sinflarda ta'limiy qadriyatlar va ularning mohiyatini yoritish

Ta'limiy qadriyatlar jamiyatda kyechayotgan ijtimoiy o'zgarishlar asosida yuzaga kyeladi. O'zbyekiston Ryespublikasida mustaqillik yillarida amalga oshirilgan ta'limiy islohotlar malakali kadrlarni tayyorlash tizimini tubdan kaita shakllantirishni taqozo yetadi. Ayni vaktda ta'lim jarayonini tashkil yetish, mutaxassislarning chukur kasbiy bilim va malakaga yega bo'lishlarini ta'minlovchi ilqor, tyexnologik xaraktyerdagi yondashuv qapop topdi. Yoshlarda bilim o'rganish hamda muayyan kasb yoki xunar sirlarini uzlashtirishga nisbatan ijobiy munosabat shakllandi.

O'zbyekiston Ryespublikasida uzluksiz ta'lim tizimining mazmuni va mohiyatini to'lakonli ochib byerishga xizmat kiluvchi «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da ijtimoiy va shaxsiy xususiyatga yega quyidagi ta'limiy qadriyatlar ochib byerilgan.

«Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da ta'limning oliy qadriyati sifatida shaxs ye'tirof yetiladi. Mazkur qadriyat Milliy dasturning uzluksiz ta'lim, uning insonparvarlik va ijtimoiylashishga yo'nalishi ko'rsatmalarini muvaffaqiyatli amalga , oshirishni ta'minlashi kyerak.

Ta'limiy qadriyat — ta'limning milliy yo'nalganligi, uning milliy tarix bilan uyqunligi, O'zbyekiston xalqlari madaniyatini asrash va boyitish, ta'limning milliy rivojlanishning muxim vositasi yekani, boshqa xalqlar tarixi va madaniyatini xurmat qilishdan ibortadir.

Pyedagogik ta'limni munosabatlar madaniyati bilan boyitish zarur. Ta'limning tashkil yetilishi va mazmunida o'quvchi va o'qituvchi o'zaro munosabatlariga — moyili asos qilib olinishi kyerak. O'qituvchi o'quvchini ma'naviy ximoya qilishi, turli salbiy qodisalardan asrashi borasidagi zarur ma'lumotlarga yega bo'lish maqsadga muvofiq (maxsus usul va tarbiyaviy tyexnologiyalar talab yetuvchi pyedagogik himoyalash). Jamiyatning ma'naviy yangilanishi kasb-qunar va hayotiy yulini tanlash kabi ta'lim qadriyatini vujudga kyeltiradi. Bu yerda ta'limning haqiqiy sharoitlarida

qadriyatlarni taxmin kilish, asoslash va bularning hammasini ijtimoiy kontyekstda turli qal yetish muhimdir.

Ta’limiy qadriyatlardan yana biri-shaxsni ijtimoiylashtirish va uning ijtimoiy — madaniy qadriyatlarini qayta tiklab, ijodiy faoliyatini tashkil yetish, shuningdyek, o’kuv yurti, jamiyat hayotida faol ishtirok yetishini ta’minlashdan iborat.

Bu qadriyatlar zamonaviy shaxsni shakllantirish maqsadiga haratilgan jarayon orkali rivojlanib, yangi ijtimoiy qadriyatlarning shakllanishida asos bulib xizmat kiladi.

Yangi ijtimoiy qadriyatlar ta’dimiy dasturdarni yaratish yoki amaldagilarini takomillashtirish, xalkning boy intyellyektual, ma’naviy

- axlokiy myerosi, umuminsoniy qadriyatlari, fan va tyexnika, tyexnologiya va madaniyatning ilqor yutuqlari asosida pyedagogik va axborot tyexnologiyalarini yaratish zaruriyatini yuzaga kyeltiradi.

Ikki bosqichli oliy ta’lim (bakalavriat, magistratura) o’qitish, mustakil ta’lim olish, masofadan o’qitish tizimini individuallashtirishni,ta’limninginsonparvarlikka yunalganligini

ta’minlashni kuzda tutadi.

Ta’limni rivojlantirish tizimining yangi yuli — bu xalkning boy, uziga xos madaniy — tarixiy an’analariga, umuminsoniy qadriyatlarga, milliy va jaqon pyedagogika fani yutuqlariga, ma’naviy va madaniy qadriyatlariga murojaat yetishdir.

Zamonaviy ta’lim - bu shaxsning ijtimoiy,shuningdyek, ta’limiy qadriyatlarga ongli munosabatda bo’lishi, kasbiy, ijodiy, ma’naviy — axlokiy va shaxsning jismoniy imkoniyatlarini shakllantirishga karatilgan «innovasion» ta’limdir.

Ta’limning yangi qadriyati — «innovasion» ta’lim kuyidagi masalalarni xal yetadi:

• analitik kobiliyatini yuzaga kyeltirish; xodisalarni oldindan kura bilish kobiliyatini tarbiyalash; shaxsning uz — uzini anglab yetishi, uz ijtimoiy —kasbiy faoliyat moxiyatini anglash; xulki, ishonchi;

• shaxsiy yextiyojlardan boshlab umumbashariy muammolar darajasida ijtimoiy axamiyatga yega bulgan, kasbiy axamiyatga yega bulgan muxim karorlarini kabul kilish.

Shunday kilib, ta’limiy qadriyatlar fakatgina yerkin yemas, balki mas’uliyatli shaxsni shakl — lantirishdan xam iboratdir.

Navbatdagi ta’limiy qadriyat-avlodlarni birlashtirish, hamkorlikda faoliyat yuritish, o’zaro foydali munosabatlarni tashkil yetishdan iborat. Ushbu ta’limiy qadriyat tarbiyalanuvchi shaxsni rivrjlantirishning muhim pyedagogik vositasi hisoblanadi.

«Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da ta’limiy qadriyat sifatida fukarolarning xukukiy madaniyatini shakllantirish, jamiyatda qonunlarning ustuvorligi qoyalari ilgari surilgan. Yuqorida qayd yetib o’tilgan fikrlarga tayangan xolda ta’limiy qadriyatlarni kuyidagi turlarga ajratish mumkin:

• global konsyeptual — ta’lim qadriyatlari;

• aniq — ta’lim qadriyatlari;

• ta’limning individual — shaxsiy xaraktyerdagi qadriyatlari;

• innovasion pyedagogik tyexnologiyalar — umum — bashariy (global) — konsyeptual ta’limiy qadriyatlar;

• shaxsny shakllantirish;

• ta’limning dyemokratik va gumanitar yunal — ganligi;

• insonparvarlik, shaxye dunyokarashini shakllantirish.

Ta’limiy qadriyatlar o’z mohiyatiga ko’ra ma’naviy — axloqiy kasbiy hamda ijtimoiy qadriyatlar sifatida guruhlanadi xamda umummadaniy, ma’naviy — axlokiy, yestyetik, intyellyektual va ijodiy yunalishga yega bo’ladi.

Ta’limiy qadriyatlar mazmunida shaxsiy - individual xususiyatlar namoyon buladi. Ana shu xususiyatlarga tayangan holda oliy o’kuv yurtlari xamda pyedagoglarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimida ulardan o’rinli hamda maqsadga mu-vofiq foydalanish taqozo yetiladi.

Boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishda bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilari quyidagilarga ye’tibor bersa maqsadga muvofiq bo’ladi.

1. Boshlang’ich sinf o’quvchilarining shaxsiga, uning individualligini xisobga olish;

2. boshlang’ich sinf o’quvchilarini darsga ongli munosabatini uyg’otish;

3. boshlang’ich ta’limda tarbiyaning insonparvarlik yunalishini kuchaytirish;

4. boshlang’ich ta’limda ta’limga oid tushunchalarni singdirishda umuminsoniy qadriyatlardan foydalanish;

5. Boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishda ma’naviy — axlokiy tarbiyaning muximligi;

6. ijodiy, ijtimoiy faol shaxsni tarbiyalash;

7. Buyuk siymolar faoliyatidan unumli foydalanish;

8. Boshlang’ich sinf o’quvchilarini manan yetuk shaxs qilib tarbiyalashda axborot va telekomunikasiya vositalaridan unumli foydalanish;

Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilariga birinchi sinf ona tili darslarida quydagi ta’limiy qadriyatlarni o’quvchilar ongiga singdirish texnologiyasini o’rgatish kerak. Bunda:

- 1-sinf o’quvchilari darsda minutiga 25-30 ta so’zni o’qishi;
- tovushlarni to’g’ri talafuz qilishi;
- so’zlarni to’g’ri o’qishi;
- uap ohanglariga rioya qilgan hollarda ravon o’qish;
- o’quv yili yakunida har bir o’quvchi kamida 5 ta she’rni yoddan aytib bera olishi;
- o’quv yili yakunida belgilangan tartibda erta, topishmoq, tezaytishlarni bilish lozim.
- o’quv yili yakuniga borganda 10 minutda 1 betga yaqinroq sahifani o’qish malakasiga ega bo’lishi;
- o’quv yili yakuniga borgandi 10-15 ta so’zdan iborat diktant yoza olishi;

Boshlang’ich sinf o’quvchisi 2 – sinfga o’tganda ona tili darsida quyidagi bilim, ko’nikma va malakaga ega bo’lishi kerak.

- o’qish texnikasining miqdoriy ko’rsatkichi minutiga 40-50 so’z;

- o’zgalar fikri va matn mazmunini anglash malakasining miqdoriy ko’rsatkichi 10 minutda 1-1,5 saxifa;

Boshlang’ich sinf o’quvchilari 1 – sinfda atrofimizdagi olam darsida quyidagi ta’limiy qadriyatlarga oid bilim, ko’nikma va malakalarga ega bo’lishi kerak.

1. Tasavvur qila olish kerak:

- o’lkamizda ajoyib tog’lar, dllar, yaylovlar, o’rmonlar, cho’llar, daryolar mavjudligini;

- har bir fasldagi o’zgarishlarni;

- dehqonlarning bahor, yoz va kuz fasllaridagi mehnatini;

- navroz bayrami, uni o’tkazish tadbirlarini;

- uy jihozlari (mebellar, radio – televizorlar va boshqalar) va o’quv qurollari (kitob, daftar, ruchka, qalam va boshqalar) odamlarning aqli va mehnati bilan yaratilganligi;

- kompyuter va uning imkoniyatlari.

Bilish kerak:

- ko’chada va transportda yurish qoidalarini;

- uy hayvonlarining yavvoiyi hayvonlardan farqini;

- qush va hashoratlarning bir-biridan farqini;

- madaniy va yavvoyi o’simliklarni;

- o’simlik qismlari (ildiz, poya, barg, gul, meva, urug’) ni;

- yil fasllari nomlarini;

- ob-hovoning turlicha bo’lishini;

- suvning inson, o’simlik va hayvonlar uchun ahamiyatini bilish, suvni behudaga isrof qilmaslik zarurligini.

Boshlang’ich sinf o’quvchilari 2 – sinfda atrofimizdagi olam darsida quyidagi ta’limiy qadriyatlarga oid bilim, ko’nikma va malakalarga ega bo’lishi kerak.

Tasavvur qila olishi kerak:

- yer sayyora ekanligini;

- yerning Quyosh atrofida, o’yinning yer atrofida aylanishi;

- jism va moddalarni;

- suvning uch holati;

- hayvonlarning qishdagi hayoti;

Bilish kerak:

- fasllardagi mavsumiy o’zgarishlarni;
- o’simliklarning kuzdagi hayoti;
- dehqonlarning kuzdagi mehnatini;
- qish faslining manzarasini, qorning xususiyatlarini;
- dehqonlarning bahor va yozdagi mehnatini:
- o’simliklarning o’t, buta va daraxtlarga bo’linishini;
- aksariyat o’simliklarning urug’dan ko’payishini;
- termometrni;
- inson bilan tabiatning bog’liqligini;
- ovqatlanish gigenasini;
- vaqt o’lchov birligini.

Yuqorida ko’rsatib o’tilgan ta’limiy qadriyatlar boshlang’ich sinf o’quvchilariga o’rgatiladi. Buning uchun esa bugungi kunda boshlang’ich ta’lim va sport tarbiyaviy ish yo’nalishida taxsil olayotgan talabalar quyidagilarga etibor qaratishi kerak.

- boshlang’ich ta’lim integrasiyasiga;
- boshlang’ich ta’lim pedagogikasiga;
- boshlang’ich ta’limda zamonaviy pedagogik texnologiyalarga;
- boshlang’ich ta’lim psixologiyasiga;
- boshlang’ich sinf o’quvchilarining individual yosh davrlar xususiyatiga;
- xalq pedagogikasiga;
- boshlang’ich ta’limda o’tiladigan har bir fanning mazmun-mohiyatiga;
- boshlang’ich ta’lim o’quv rejasiga;
- boshlang’ich ta’limdagi davlat ta’lim standartlariga;

anashunda bo’lajak o’qituvchilar boshang’ich sinf o’quvchilariga o’rgatilishi lozim bo’lgan ta’limiy qadriyatlarni o’zlari yana bir bor ko’rib, taxlil qilib uni qanday qilib o’quvchilar ongiga singdirishni o’ylab ko’radi. Biz o’zimizning bitiruv malakaviy ishining maqsadidan kelib chiqqan holda boshlang’ich ta’limdagi ta’limiy

qadriyatlarni talabalarga quyidagi texnologiyalar orqali o’rgatib uni o’quvchilarga qanday singdirish kerakligi haqida tushunchalar beramiz.

Ta’limiy qadriyatlardan ta’lim-tarbiya jarayonida foydalanishda dastlab tarbiyaviy jarayonga moye ta’limiy qadriyatlarning tartibini shakllantirish lozim.

Ta’limiy qadriyatlar asosini kuyidagilar tashkil yetadi:

- ta’limning zamonaviy myetodologiyasi;
- milliy va umuminsoniy qadriyatlar, milliy va umumbashariy madaniyat;
- xalk an’analari, urf — odatlari;
- xalq pyedagogikasi qoyalari;
- pyedagogik gumanizm;
- shaxsga yunaltirilgan pyedagogika;
- pyedagogik madaniyat;
- o’quvchilarning individual qizikishlari asosida shakllantirilgan qxamkorlik, o’zaro aloqalar va bir — birini tushunish, ishonch, o’zaro yordam, munosabatlarni uyqunlashtirish pyedagogikasi;
- innovasion pyedagogik tyexnologiyalar ta’limiy qadriyatlar sifatida;
- innovasion ta’lim, ijodiy fikrlash; analitik qobiliyatlari; oldindan ko’ra bilish va taqlil qilish; muqobil fikrlash; o’z faoliyatiga nisbatan ishonch, dunyoharashning kyengligi, ijtimoiy ahamiyatli qarorlarni qabul kilish, mas’uliyatni his yetish.

Ta’limiy qadriyatlar Davlat ta’lim standartlari, ta’lim, ukuv dasturlari va ryejalari, darslik, ukuv myetodik adabiyotlar mazmuni, shuningdyek, yangi pyedagogik tyexnologiyalar moxiyatida uz ifodasini topa olishi zarur. Ta’lim jarayonida shaxsni, yeng avvalo, milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan tanishtirish, uning rivojlanishi uchuy sharoit yaratib byerish talab yetiladi. Shu bois mustakil ta’lim olish, uz —uzini tarbiyalash, uz —uzini rivojlantirish va ijtimoiylashtirishni birga olib borish takozo yetiladi. Rivojlanishning zamonaviy boskichida jamiyat tomonidan uzluksiz ta’lim tizimi oldiga pyedagogik faoliyat mazmuni, uning asoslari, ta’lim — tarbiya natijalariga nisbatan jiddiy talablarni kuymokda.

Axborot tyexnologiyalaridan an’anaviy o’kuv jarayonida foydalanish bo’lajak o’qituvchining kasbiy — pyedagogik qiyofasini ancha samaraliroq shakllantirishga imkon byeradi. «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da18 axborot tyexnologiyalar zamonaviy ta’limning muxim qadriyati sifatida ye’tirof yetilgan. Ular kuyidagi o’kuv manbalari asosida tashkil yetiladi: lugat, yensiklopyediya, mutafakkirlarning asarlari, xalk pyedagogikasi goyalari, maxsus tyelyekursatuv va radio yeshittirishlari xamda kompyutyer ma’lumotlari.

G’OYa- inson tafakkurida vujudga keladigan ijtimoiy harakterga ega bo’lgan ruhiyatiga tasir o’tkazib jamiyat va odamlarni harakatga chorlaydigan maqsad muammo sari yetaklaydigan kuchli teran fikr.

Inson ongining maxsuli sifatida g’oyalar tushuncha va fikr yordamida ifoda etiladi ,ammoxar qanday fikr va qarashlar xam g’oya bo’la olmaydi.

G’oyalar garchi tafakkurda paydo bo’lsada inson va jamiyatiga hato g’ayrisuriy qatlamlarga ham singib boradi.

G’OYa shunday quvvatga egaki u odamning ichki dunyosiga kirib borib uni harakatga keltiruvchi maqsad sari yetaklovchi ruxiy aqliy kuchga aylanadi.

Turli aqiydalar turli diniy aqidalar falsafiy ta’limotlar ilmiy qarashlar badiy asarlar negizida muayyan g’oyalar yotadi.

G’OYa –komil insonlarning iymon etiqodi dunyoqarashi o’zagini hayot ma’zmunini tashkil etadi.

BULAR: ezgu g’oya deb yashaydilar bu yo’lda hatto jon fido qiladilar.

Tarixda o’z jasorati martligi va qaxramonligi bilan iz qoldirgan buyuk insonlar albatta yuksak g’oyalar soxibi bo’lganlar .

G’oyalar ma’zmuni va xarakteriga qarab :

--Milliy,

--Umuminsoniy

--Ilmiy yoki g’ayrailmiy

--Diniy yoki dunyoviy

--Bunyotkor yoki vayronkor bo’lishi mumkin.

G’OYaLAR-ezgulikka yoki yovuzlikka ozodlikka yoki istebdodga yoki ma’rifatga yoki jaholatga xizmat qiladi.

Har qanday g’oyaning asosida bilim yotadi. Bilimlar g’oyalarga aylanishi jarayonini tahlil qilganda quyidagi uch holatga qaratmoq lozim.

1. O’rganilayotgan hodisa yoki bilim voqyea bilimlar haqidagi bilimlarni aniq bo’lishi hodisada voqyeada jarayonda bo’layotgan o’zgarishlarni aniq va to’la aks yetadi.

2. To’plangan bilimlarni amalyotda qo’llash uchun ehtiyoj ya’ni zaruriyatini ortib borishi.

3. Bilimlarni ishlab chiqargan kishilarni olimlar ,shoirlar, yozuvchilar jamiyatda sodir bo’layotgan voqyeyalar yoki tabiy muhitda vujdga kelayotgan muammolarni tezroq bartarab etish uchun o’z oldilariga qo’yilgan maqsad va vazifalarni aniqligi.

Fikr → ruhiyat → his-tuyg’u

harakat ijoiy salbiy

offekt

Komil inson-o’zining ruxiyati tanasini boshqara oladigan shaxs

Milliy g’oya –bir millatga taluqli bo’lgan fikrlar .

Umuminsoniy g’oya – hammaga tegishli bo’lgan fikrlar.

Ilmiy g’oya—ilmiy asosga yega bo’lgan g’oyalar bu g’oyalar kishilik jamiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

G’ayri ilmiy g’oya – ilmiy asosga ega bo’lgan g’oyalarni singdirish.

Dunyoviy g’oyalar – fizika, matematika, falsafaga oid bo’lgan g’oyalar.

Bolalarga vatanparvarlik hisi oiladan boshlanadi.

Xususiy tarzda oilada va umumiy tarzda shakllanib boradi.

Boshlang’ich ta’limda g’oyalarning o’quvchilarga singdirish umumiy yoki xususiy tarzda amalga oshirsa maqsadga bo’ladi.

Xulosa :xususiy g’oyalarning o’quvchilar ongida aks etirishi va barcha birlashtirilib umuminsoniy g’oyaga birikishi ma’lum bir natijalarni beradi.

Dunyoqarash – bu kishilarning olam va uning o’zgarishi ,rivojlanishi haqidagi ilmiy, falsafiy, siyosiy, huquqiy, ahloqiy, estetik diniy va hakozo qarashlari va ta’savurlari majmuasidir.

ONG—obyektiv voqyeylikni aks ettirishning yuksak , faqat insonga xos bo’lgan formasi: yuksak darajada tashkil topgan materiya –inson miyasining voqyeylikni sezish, idrok, xotira, hayol, tafakkur kabi formalarda aks ettarash qobilyatiga ega bo’lgan xususiyati. Ong psixalogik jihatdan uchta asosiy komponentdan aql , hissiyot, irodadan iboratdir.

O’zbekiston 447,1 ming kvadrat km yer maydonini egallaydi. U g’arbdan sharqqa tomon 1400 kmga, shimoldan janubga tomon 925 kmga cho’zilgan. O’zbekistonning eng yaqin qo’shnilari janubi-g’arbda Turkmaniston, janubi sharqda Tojikiston, shimoli sharqda Qirg’iziston. Bu respublikalarning tabiati, yer yuzasining shakli, ob-havo sharoiti, o’simliklari va hayvonlari jihatidan bir-biriga o’xshash. O’zbekistonning shimolida juda katta yer maydonini egallaydigan Qozog’iston joylashgan. Bu respublikalar Markaziy Osiyo degan umumiy nom bilan atalib kelmoqda. O’zbekiston janubdan Afg’oniston bilan chegaradosh. Chegaralar kartada shartli belgilar bilan ifodalanadi.

Shu kabi **odobnoma** darsida ham bir qancha odob-axloqqga oid matnlar**,** she’rlar, hikoyalar, hikmatli so’zlar berilgan bo’lib, bularni ham o’quvchi o’qish, gapirish jarayonida nutq o’stiradi va bularning barchasi integrasiyadir. 4-sinf “Umr o’tib borar misoli”ertak…

Umr o’tib borar misoli ertak,
Ertaning ketidan kelib qolar shom,
Faqat g’aflat ichra yotmagin yurak,
Qaytib kelmas sira bu yoshlik ayyom,
Payt kelar, va’daning qimmati qolmas,
Muhlat bermas u dam to’lgan paymona.
O’tgan bir oningni qaytara olmas,
Na ko’z yosh, na afsus va na bahona. . . Abdulla Oripov

Ahloqiy tarbiya - ijtimoiy ong shakllaridan biri bo'lib, muayyan jamiyatda yashovchi kishilar amal qilishi zarur bo'lgan ma'lum hatti-harakat qoidalari yig'indisidir. Ahloq-odob tarbiyasi milliy -ma'naviy, umuminsoniy qadriyatlar asosida amalga oshiriladi.

Ahloqiy tarbiyaning vazifasidan biri - ongli intizom bo'lishidir. Abdulla Avloniy «Intizom deb qiladurg'on ibodatlarimizni, ishlarimizni har birini o'z vaqtida tartibi ila qilmoqni aytilur. Agar yer yuzida intizom bo'lmasa edi, insonlar bir daqiqa yasholmas edilar» deb ta'kidlaydi, Demak, asosan, odobnoma darslarida ahloqiy tarbiya berib, bilim, ko'nikma, malaka hosil qilinsa, boshqa fanlarda uni mustahkamlab to'ldirib boriladi.

Masalan, 3-sinfning **odobnoma** darsida 4-darsning mavzusi «Qarilik donolik» (1 soatlik) berilgan.

Bu darsda o'qituvchi «Qobusnoma» kitobini ko'rsatib, undan qariyalar haqida, «Qari1ik va yigitlik sifati zikrida» bobi o'šib beriladi va muhokama etiladi. Xalq maqollaridan misollar keltirib, ahloqiy tarbiya beriladi.

O'qish darsligining deyarli ko'p mavzulari ahlošiy tarbiyaga qaratilgan. 4 - sinfning o'qish darsligida «Salomlashish odobi» degan mavzu bor. Bunda: Salom-salomatlik ma'nosini ifodalaydi. Agar sendan necha mavridda salomlashish kerak, deb so'rasalar, yetti holatda deb javob bergin. Avvalo yoru do'stlarni, katta-kichiklarni, aka-ukangni ko'rganda salom berishing lozim. .

Ikkinchi jamoat joylariga borganingda solam berishing kerak.

Uchinchi biror xonadonga borsang u yerga salom berib kirgin.

To'rtinchi bir yerda jam bo'lib o'tirgan kishilar davrisiga kirsang salomlashgin. Kishilar huzuridan turayotganingda ham salomlashishni unutma, uni hayrlashish salomi deyiladi.

Oltinchi maqbaraga, qabristonga borsang, salom ber.

Yettinchi o'z xonadoningga salom berishni kanda qilma. . .

Ona tili darsligida ham ko'p mashqlar ahloqiy tarbiyaga qaratilgan. 4-sinf ona tili darsligini olsak «Olmosh so'z turkumidir» mavzusida 269-

mashqda: Olmoshlarni topib, o’zi bog’langan so’z bilan birga ko’chiring. O’qituvchi bu she’rni o’qib berar ekan ahloqiy tomonlarini ochib berishi kerak.

Ahloqiy tarbiya **tabiatshunoslik** darsida ham olib boriladi. 4-sinf darsligida «Tog’ o’rmonlari va o’tloqlari» mavzusida: Tog’larda dam olish vaqtida va turistik poxodlarda tabiatni juda avaylab, ehtiyot qilish zarur, daraxtlarga zarar yetkazish, shox-novdalarni sindirish, gullarni yulib dastalash, qushlar bilan hayvonlarni bezovta qilish mutlaqo yaramaydi. Bularni diqqat bilan kuzatib borish, foto suratini olish lozim. Ana shunda shu tog’larda dam olganigiz to’g’risida uzoq yillarga xotira qoldirish imkoniga ega bo’lasiz.

O’rmonda gulhan yoqish mumkin emas. Chunki, gulhanlardan ko’pincha o’rmonga yong’in chiqib, odam uchun qimmatli bo’lgan o’simliklargina emas, balki hayvonlar ham nobud bo’ladi, degan satrlar berilgan.

Mehnat darsida ham bolalarga ovqatlanish odobi, mehmon kutish odobi, kiyinish odobi, dasturxon tuzatish odobi kabi ahloqiy tarbiya me’yorlari o’rgatib boriladi.

Ekologik tarbiya - bu insonni tabiatga dastlabki qadam qo’ygan kunidan boshlab, butun hayoti davomida tabiatdan ongli ravishda foydalanishga, psixologik, ahloq-odob yuzasidan xalqimizning tabiatga hurmat va e’tibor bilan qaraydigan urf odatlarini, udumlarini tarbiyalash, tabiiy boyliklarni ko’paytirish, bog’-rog’lar, gulzorlar tashkil qilish orqali uning qalbida yaxshi xislatlar uyg’otishdan iboratdir. Bu ekologik tarbiya ham integrasiyaga yaqqol misol bo’la oladi.

Ekologik tarbiya tabiat fanida asosan olg’a surilsa ya’ni bilim, ko’nikma, malaka hosil qilsa, o’qish, ona tili, matematika, odobnoma, musiqa darslarida uni mustahkamlab, to’ldirib boriladi.

Masalan: tabiat darsida ekologik tarbiya bir necha matnlar orqali ko’rsatib berilgan 4 - sinfning darsligida «Suv va havoni muhofaza qilish».

Suv va havo bo’lmasa butun jonzot yashay olmasligini hamma biladi. Har qanday tirik organizm tarkibida suv bo’ladi.

Bolalarga ekologik tarbiya o’qish darsida ham o’rgatiladi. 4-sinf o’qish darsligida «Buzilmagan uya» mavzusi bor. Bunda: bir bola bog’da ishlayotgan bobosiga ovqat ola keta turib yulda o’rtoqlarini uchratadi. O’rtoqlari qush ovlagani ketayotganini aytadi va uni ham bu yo’lga tortishadi. Lekin bola kechikayotgani va bobosining qorni ochib qolishi mumkinligi tufayli u o’rtoqlari bilan ketmaydi. Bobosiga ovqat yetkazib, ularga daraxt payvand qilgani yordamlashadi. Ular birga uyga keta turib yulda o’rtoqlarini uchratadilar. O’rtoqlari esa qush uyasini buzaman deb, daraxt butog’iga o’ralib, chumchuq bolalarini yeyishga payt poylab turgan ilondan qo’rqib, daraxtdan yiqilib qochib ketayotgan edilar. Bola bobosi bilan yerda yoyilib yotgan chumchuq bolalariga yordam berib, ilonnni o’ldirib, o’rtoqlarining qilgan ishidan nafratlangan holda uyga qaytadilar.

Endi ekologik tarbiyani **Ona tili** darsida ko’rib chiqsak. 4-sinf ona tili darsligida «Turg’un bobom» nomli she’r berilgan.

Bu she’rda ekologik tarbiya olg’a surilgan.

Turg’un bobom

Keng bepoyon vodiylarni,
Ko’rkam yoz bezar,
Tun qo’ynida Turg’un bobom,
Dalani kezar.
Qo’lidagi katta ketmon,
Yarqirab kunda,
Egatlarga shildiratib,
Suv quyar tunda.
O’zi juda ishga chaqqon,
Taniqli suvchi,
Uni sevar har dehqon,
Har bir o’quvchi.

Zilol suvlar paxtazorda,
Shildirab oqar,
Gullayotgan ko'm-ko'k g'o'za,
Bobomga boqar.

Talabalarga boshlang'ich sinf darslarini mavzuga oid integrasiyalash jarayonida yuqoridagi ta'limga oid tushunchalar axborot va telekomunikasiyalar vositalari yordamida singdiriladi. Misol uchun yuqoridagi she'r katta ekranda ona tabiat aks etgan lavxalar orqali taxlil qilinadi va u ma'lum samaradorlikka ega bo'ladi.

2.2. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ta'limiy qadriyatlarni o'rgatishda zamonaviy pyedagogik tyexnologiyalardan foydalanish.

O'zbyekiston Ryespublikasi rivojlanishining muhim sharti sifatida kadrlar tayyorlashning mukammal tizimini shaklllantirish muammosi ilgari surildi. Milliy myeros va umuminsoniy qadriyatlar, zamonaviy ilm - fan, tyexnika, tyexnologiya hamda ishlab chiharish soqalarida yerishilgan yutuqlarni ta'lim tizimiga tatbiq yetish asosida malakali kadrlarni tayyorlashning mukammal tizimini yaratish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri yekanligi O'zbyekiston Ryespublikasining «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi», Maktab ta'limini rivojlantirishning Davlat umummilliy dasturida aloqida qayd yetib o'tilgan. Pyedagog kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimining mazmuni mutaxassislik fanlari asoslarini puxta o'zlashtirgan, yuqori darajadagi kasbiy ko'nikma va malakalarga yega - o'qituvchilarni tayyorlash, ularni zamonaviy pyedagogik tyexnologiyalar bilan tanishtirish, ularda yuksak ma'naviy - axloqiy sifatlarning shakllanishini ta'minlashdan iborat. Bunga yesa faqatgina uzluksiz ta'lim tizimini doimiy takomillashtirib borish orqaligina yerishish mumkin. Uzluksiz ta'lim ryespublikada ijtimoiy- iktisodiy rivojlanishni ta'minlovchi muhim soqa bo'lib, u ta'lim, tarbiya va kadrlar tayyorlash tizimining asosidir. Ijodiy, ijtimoiy xususiyatni uzida namoyon yetuvchi ta'lim tizimi ma'naviy yetuk,yuqori malakali shaxsning shakllanishi uchun zarur shart -sharoitlarni yaratadi.

Mazkur mye'yoriy xujjatda o'z ifodasini topgan kadrlar tayyorlash milliy modyeli barkamol shaxye va malakali mutaxassisni shakllantirish jarayonining mazmunini ilmiy jihatdan asoslash bilan birga uning ijtimoiy — iqtisodiy, xuquqiy, psixologik, pyedagogik va boshqa asoslarini yoritib byeradi.

«Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da mavjud sharoitda malakali mutaxassisni tayyorlash jarayonida yechimi ijobiy ta'minlanishi zarur bulgan vazifalar ko'rsatib byerilgan. Ushbu vazifalar sirasiga quyidagilar kiradi: uzluksiz ta'lim tizimining barcha bosqichlarida faoliyat olib borayotgan ta'lim muassasalarini malakali mutaxassislar bilan ta'minlash, pyedagoglik faoliyatining obro'si va ijtimoiy mavqyeini oshirish, o'quvchilarni axloqiy - ma'naviy tarbiyalashning samarali shakl,

myetod va usullarini ishlab chikish, ularni amaliyotga tatbiq yetish, ta’lim va tarbiya jarayonining sifati xamda samaradorligini ta’minlash, ukuv muassasalarining moddiy - tyexnik bazasini yaxshilash, xorijiy mamlakatlarning ta’lim tizimida qo’lga kiritilgan yutuq va tajribalari bilan tanishish, ularning ijobiy jihatlarini o’zlashtirish, ta’lim sifatida jaqon ta’limi standartlariga to’la javob byera olishini ta’minlashdan iborat.

Kadrlar tayyorlash milliy modyelining asosiy tarkibiy qisimlari shaxye, davlat va jamiyat, uzluksiz ta’lim, fan va ishlab chiharish sanaladi.

Shaxye kadrlar tayyorlash tizimining asosiysubyekti va obyekti, ta’lim soxasidagi xizmatlarning istye’molchisi va ularni amalga oshiruvchi8 sifatida namoyon buldi. Uzluksiz ta’lim tizimida ilqor pyedagogik va innovasion tyexnologiyalarning ishlab chikaruvchisi bo’lgan fan hamda shaxye urtasidagi munosabatlar byevosita kadrlar tayyorlash tizimi doirasida amalga oshiriladi. Uzluksiz ta’lim tizimining xuquqiy asoslarini qayd yetuvchi mye’yoriy qujjatlarda ta’lim soqasi O’zbyekiston Ryespublikasida amalga oshirilayotgan davlat siyosatining ustuvor yunalishi dyeya ye’tirof yetildi. Shaxye yesa ta’lim tizimining asosiy subyekti, obyekti, ta’limiy islohotlarning asosiy xarakatlantiruvchi kuchi sifatida tan olinmoqda.

Ta’lim jarayoniga yangi pyedagogik tyexnologiyalarni joriy yetish o’quvchilar tomonidan mavjud ilmiy bilimlarni puxta uzlashtirilishni kafolatlovchi yondashuv xisoblanadi. Bizga yaxshi ma’lumki, “ta’lim tyexnologiyasi ” tushunchasi yesa o’z mohiyati, uning bosqichlari, o’ziga xos xususiyatlari, shuningdyek, o’qituvchi va o’quvchi o’rtasida kyechadigan ta’limiy munosabatlarninsh mazmunini anglatishga xizmat qiladi .

“Pyedagogik tyexnologiya” tushunchasi yesa o’z mohiyatiga ko’ra pyedagogik faoliyatning yeng muhim ikki jihati, ya’ni, ta’lim hamda tarbiya jarayonining tyexnologiyalashtirishni ifoda yetishi zarur.

Boshlang’ich ta’lim tizimida ta’limiy qadriyatlarni o’quvchilar ongiga singdirishda zamonaviy pyedagogik tyexnologiyalardan foydalanilsa yuqori darajadagi samaragayerishish mumkin. Zamonaviy pyedagogikaning an’anaviy pyedagogikadan farqi-uning yuqori maqoratida bo’lib, u o’quvchilarning shaxs

sifatida shakllanishi,individual qobiliyatlarini oshirish, ijodiy mustaqilligini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi

Zamonaviy ta’limni tashkil yetishga qo’yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruqiy va jismoniy kuch sarf yetmay, hisqa vaqt ichida yuksak natijalarga yerishishdir. hisqa vaqt ichida muayyan nazariy bilimlarnio’quvchilarga yetkazib byerish, ularda ma’lum faoliyat yuzasidan ko’nikma va malakalarni qosil qilish, shunngdyek, o’quvchilar faoliyatini nazorat qilish, ular tomonidan yegallangan bilim, ko’nikma hamda malakalar darajasini baholash o’qituvchidan yuksak pyedagogik maqorat hamda ta’lim jarayoniga nisbatan yangicha yondoshuvni talab yetadi.

Bugungi kunda bir qator rivojlangan mamlakatlarda o’quvchilarning o’quv va ijodiy faolliklarini oshiruvchi hamda ta’lim-tarbiya jarayonining samaradorligini kafolatlovchi hamda ta’lim-tarbiya jarayonining samaradorliginikafolotlovchi pyedagogik tyexnologiyalarni qo’llash borasida katta tajriba to’plangan bo’lib, ushbu tajriba asoslarini tashkil yetuvchi myetodlar intyerfaol myetodlar nomi bilan yuritilmoqda.Ularning tarkibiga quyidagi myetodlar kiradi:

Klastyer,Yalpi fikriy qujum, Fikrlashning shiddatli qujumi,6x6x6 myetodi, “Aqliy qujum”, “Qarolar shajarasi”, “qora quti”myetodi, “Byeshinchisi ortiqcha” myetodi, “Rasmlarni to’g’ti joylashtir” myetodi, “qizil va yashil rangli kartochkalar bilan ishlash” myetodi, “Vidyeotopishmoq” myetodi, “Yumaloqlangan qor o’yini”myetodi, “Zakovatli zukko” myetodi, “harama-harshi munosabat” myetodi, “Bilaman.Biolishni qoqlayman. Bilib oldim.”myetodi, “Zig-zag” stratyegiyasi, Vyen diagrammasi myetodi, “Insyert” myetodi.

Yuqorida tilga olingan myetodlarda boshlang’ich sinflarni o’qitishda unumli foydalanilsa yuqori darajadagi bilimga yerishish mumkin. Quyida boshlang’ich sinfda ta’limiy qadriyatlarni singdirish tyexnologiyasiga qarab chiqamiz. Bu yerda “Ulug’ allomalarga ehtirom” mavzusida Tursunbay Atashboyevning “Navoiy bobomlar” shye’rigi ta’limiy qadriyatlarning o’rni, vatanparvarligi, Navoiy bobomizning ardoqlanishi ko’zda tutilgan.

Ulug’ allomalarga ehtirom

Mavzu: Tursunboy Adashboyevning “Navoiy bobomlar” shye’ri.

Darsning ta’limiy maqsadlari:

So’z mulkining sultoni, buyuk alloma Navoiy bobomiz haqida, uning yozgan asarlari byebaho boylik ekanligi borasida atroflicha ma’lumot, kyeng qamrovli bilim byerish. Shye’rni mazmuni va mohiyatini to’la yoritish asosida bolalarda ilm olishga muhabbat va rag’bat hissini uyg’otish.

Darsning tarbiyaviy maqsadi:

O’quvchilarda Alishyer Navoiydyek ulug’ siymolarga myehir-muhabbat, havas, buyuk ajdodlarimiz bilan faxirlanish tuyg’usini tarbiyalash.

Kutilayotgan natija:

Bolalarning aqliy va mustaqil fikrlay olish, ravon, ongli, ifodali o’qish faoliyatini oshirish, erkin, mustaqil fikrlash jarayonini rivojlantirish.

Darsning turi: o’qitishning “intyerfaol” usuli.

Darsning uslubi: aralash, ko’rgazmali.

Darsning jixozi: Alishyer Navoiy portryeti, buyuk siymolar tasvirlangan rasmlar, tarqatma didaktik topshiriqlar, tyest savollari, Navoiyning “Hamsa”si, shuningdyek, boshqa asarlari haqida ma’lumot byeruvchi buklyetlar.

Darsning borishi:

Tashkiliy qism.

O’quvchilar bilan salomlashiladi, qisqa suhbat jarayoni bo’lib o’tadi. O’qituvchi bolalarga tyest varaqalari tarqatadi.

1. A.Navoiy nyechanchi yilda Jomye masjidini ta’mirlashni boshladi?

A) 1448 yil

B) 1488 yil

S) 1478 yil

2. Mirak naqqosh qanday odam edi?

A) ishbilarmon, tadbirkor

B) chaqqon, epchil

S) dangasa, yolqov

3. Shyerni o’qish jarayonida A.Navoiyning yana qanday fazilatini bilib oldingiz?

A) ijodkorligi

B) tadbirkorligi

S) qattiqqo'lligi

Sinf o'quvchilari uch guruhga bo'linadilar. Ular o'z guruhlariga "Bilag'onlar", "Chaqqonlar" va "Topqirlar" dyeya nom qo'yishadi. O'qituvchi o'quvchilarni "Aqliy hujum" myetodi orqali fikrlashga chorlaydi. Uyga byerilgan vazifani mustahkamlash jarayonida "Klastyer" usulidan foydalanib, guruhlarga topshiriqlar byeradi:

Har bir guruhdan bittadan o'quvchi chiqib topshiriqni doskada bajaradi.

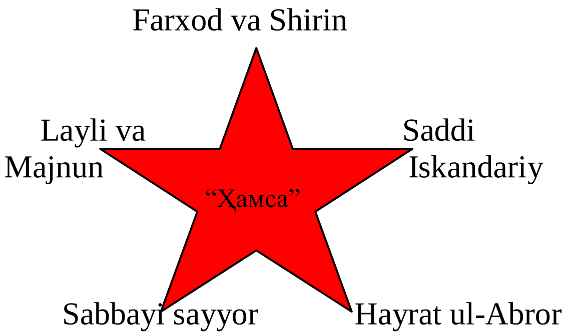

G'olib gurux rag'batlantiriladi.

Darsning borishi:

O'quvchilarga mustaqil bajarish uchun boshqotirma byeriladi. Unda yangi mavzu nomi yashiringan bo'ladi.

n	a	v	o	i	y	b	o	b	o	m	l	a	r

O'quvchilar boshqotirmani topadilar.

Javobi: "Navoiy bobomlar". Shu usulda yangi mavzu nomi e'lon qilinadi.

O’qituvchi: - Bolalar shoiri Tursunboy Adashboyev o’zining ushbu shye’rida bu ulug’ zotni chuqur hurmat bilan adabiyotimizning so’nmas yulduzi, so’z mulkining sultoni, buyuk mutafakkir sifatida ulug’laydi. A.Navoiy, uning ilm-ma’rifat yo’lidagi ezgu ishlari borasida, o’z xalqi manfaatlari, yurt obodonchiligi yo’lida qilgan buyuk ishlari haqida bayon etadi. O’qituvchi shye’rni ifodali o’qib byeradi va mazmunini tushuntiradi.

Hirot tuprog’ida voyaga yetgan,
“Qush tili” yo’llarni munavvar etgan.
Yillar to’zonidan sog’-oman o’tgan,
Navvoiy bobomlar, buyuk odamlar.

“Xamsa”si ko’nglini shamdyek yoritgan,
Tilimizni ko’rkam, boy etgan.
Mag’ribu mashriq ham e’tirof etgan,
Alishyer bobomlar, qutlug’ qadamlar.

Dostonlari chiqmaydi yoddan,
So’rang Majnun, Qaysdan, Farxoddan,
Laylo, Shirin, qaddi shamshoddan,
Navvoiy bobomlar, buyuk odamlar.

Bobomiz o’z umri davomida ko’plab nodir asarlar yozganlar. “Xazoyn ul-moniy”, “Mahbub ul-qulub” shuningdyek, butun dunyoga mashhur bo’lgan, byesh dostonni o’z ichiga olgan “Xamsa” asari va yana ko’plab shye’ru g’azallar, ruboiy hamda tuyuqlar yaratgan. Shoir asarlari haqida ma’lumot byeruvchi buklyetlar o’quvchilarga ko’rsatiladi.

O’qituvchi: - o’quvchilar, buyuk shoir Navoiy bobomiz millatimizning, uning asarlari adabiyotimizning byebaho durdonasidir. Biz ana shunday buyuk siymolarimiz bilan haqli ravishda faxirlanamiz.

Dunyo tan olgan bu ulug’ zotning yozgan asarlari nyecha asrlar o’tsahamki, o’z qimmatini yo’qotmagay.

O’quvchilar shye’rni ravon va ifodali o’qishni mashq qiladilar.

O’qituvchi guruhni byellashuvga chaqiradi. Har bir guruh Navoiyning hikmatli so’zlari yoki shye’rlaridan namunalar aytish shartini bajaradilar.

“Bilag’onlar”:

- Odami ersang dyemagil odamiy,

Onikim yo’q xalq g’amidin g’ami.

“Saqqonlar”:

- Kimki ulug’roq – anga xizmat kyerak,

Kimki kichchikroq-anga shafqat kyerak.

“Topqirlar”:

- Boshni fido ayla ato boshiga

Jismingni qil sadqa ano qoshig’a.

Qaysi guruh qo’proqshye’r yoki hikmat durdonalaridan aytsa, o’sha guruh g’olib sanaladi.

Lug’at ishi. O’quvchilar shyerdagi tushunishi murakkab bo’lgan so’zlar ustida ishlaydilar.

Qaddi shamshod-kyelishgan qomat

Boqiy-o’lmas, doimiy, abadiy.

Dam olish daqiqasi o’tkaziladi.

Darsni mustahkamlash qismida A.Navoiy, uning ijodi, yaratgan asarlari borasida quyidagi savol-javob usulidan foydalaniladi:

1. A.Navoiyning asarlarida qaysi insoniy fazilatlar ulug’langan?
2. “Hamsa” so’zining ma’nosini ayting.
3. Navoiy dastonlaridan qaysilarini bilasiz? Qahramonlaridanchi?
4. Shoir shye’riy asarlar ham ijod qilganmi?
5. Tursunboy Adashboyevning “Navoiy bobomlar”shye’ri sizga yoqdimi? Nima uchun?

O’qituvchi yangi mavzuni yana bir bor xulosalab, shoir haqidagi fikrlar, uning asarlaridan namunalar kyeltiradi va:

- So’zingiz buyukdir, o’zingiz buyuk,

Buyuk myerosimiz-iftixorimiz,

Biz uchun har nyedan ortiqroq, suk,

Yozgan asaringiz, aytgan so’zingiz, dyeya Alishyer Navoiyga bag’ishlangan shye’r bilan darsni yakunlaydi.

Uyga vazifa:

“Navoiy bobomlar” shye’rini yod olish. Shoirning hikmatli so’zlaridan o’qib, o’rganib kyelish.[27]

Boshlang’ich sinf o’quvchilarini ta’limiy qadriyatlar bilan qurollantirishda albatta zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o’rni beqiyosdir. Ta’lim – tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish ko’p jixatdan o’qituvchining mahoratiga bog’liq.

Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilariga boshlang’ich ta’limdagi qadriyatlarni o’rgatish jarayonida qanaqangi zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish maqul degan savolga o’z vaqtida amaliy javob berilsagina ertangi kunda ular o’quvchilarga ta’limiy qadriyatlarni singdirishda hyech ikkilanmay interfaol metodlardan, axborot va telekomunikasiya vositalaridan keng foydalana oladilar.

Xulosa

Yosh avlodga ta'lim – tarbiya byerish jarayonini mukammallashtirish uchun umumjaqon pyedagogikasida yerishilgan yutuqlar bilan birgalikda milliy pyedagogikamizni asos qilib olish zarur. Markaziy Osiyo allomalarining ta'lim - tarbiyaga oid harashlarida ma'naviy qadriyatlarga bo'lgan ye'tibor asosiy o'rinda turadiki, bu byevosita inson kamolotini shakllantirishga omil bo'la oladigan qodisadir.Mazkur malakaviy bitiruv ishida boshlang'ich ta'limda o'zuvchilar ongiga ta'limiy qadriyatlarni singdirishning myetodologik asoslarini tadqiq yetishimizda shaxs kamoloti bosqichlari yuksalishida ta'limiy qadriyatlarning ahamiyatini aniqlash borasidagi ilmiy tadqiqot ishi olib borildi va quyidagicha xulosalarni ifodalashga imkoniyat yaratildi:

– dunyoharash insonning o'zini va dunyoni zaruriy ravishda anglashi hamda baholashi asosida shakllanib, uning yordamida yoshlarimiz ongini o'stirish va tafakkurini kyengaytirish muhim ahamiyat kasb yetadi, chunki bular orqaligina yerkin va mustaqil fikrlaydigan, o'zligini anglay oladigan, ya'ni har xil zararli oqimlarga qo'shilib kyetavyermaydigan bo'lajak mutaxassislarni intyellyektual saloqiyatli, siyosiy ongli qilib tarbiyalash imkoniyati yaratiladi;

– milliy–ma'naviy qadriyatlarimiz haqidagi batafsil ma'lumotlar tayyorlash, ularni o'quvchilarimiz ongiga singdirishga qulay holga kyeltirib, ya'ni axborot ko'rinishiga kyeltirib tizimlarga (qomusiy va qadis ilmi olimlari, shoirlar, yozuvchilar, tarixchilar, faylasuflar, xalq qaqramonlari, davlat arboblari, tarbiyaviy ahamiyatga yega bo'lgan rasm–rusumlar va urf–odatlar, an'analar va q.k.) ajratish boshlang'ich ta'lim yo'nalishi bo'yicha ta'lim–tarbiya byerishda ma'lumotlar ombori va ularga mos bilimlar bankini tashkil yetish imkoniyatini byeradi va buning yordamida ushbu ta'lim jarayonida axborot–kommunikasion tyexnologiyalarni qo'llash mumkin bo'ladi;

– shaxs ijodiy komoloti bosqichlarini o'quvchilar ongiga singdirishda aniq fanlardan ta'lim–tarbiya byerishda qomusiy olimlar, donishmand, faylasuflar ijodi va faoliyatidan foydalanish, ijtimoiy gumanitar fanlar bo'yicha yesa shoirlar, yozuvchilar, tarixchilar, xalq qaqramonlari, davlat arboblari, qadis ilmi soqiblarini ibrat–namuna qilib ta'lim–tarbiya byerish ijobiy pyedagogik samaralarni byeradi;

– ta’lim qadriyatlardan avvalo, fan va ta’lim taraqqiyotida, kishilar turmush sharoitini yaxshilashda, oila kamoliga yerishishda, jamoa manfaatlarini yuksaklikka ko’tarishda, jamiyat taraqqiyoti saviyasini tyezlashtirishda va davlatning iqtisodiy hamda ma’naviy–ma’rifiy qudratini yuksaltirishda foydalanish maqsadga muvofiq bo’lib, bundan pirovard maqsadimiz xalq farovonligi, yurt tinchligi, Vatan taraqqiyotini o’zida mujassam qilgan Ozod va obod Vatan qurishdan iborat;

– mazkur ishini bajarish davomida asoslangan shaxs intyellyektual saloqiyati va unga mos intyellyektual mulkdan har qanday o’qituvchi ham hamma vaqt o’z kasbiy faoliyatida samarali foydalanish imkoniyatiga yega bo’lavyermaydi, chunki ushbu soqani hamrab oluvchi ma’lumotlar qajmi juda ham katta va bu yesa boshlang’ich ta’limda oid ma’lumotlarni to’plash, ularni tadqiqot maqsadiga mos tizimlarga ajratish hamda foydalanishga qulay holdagi axborotlar ko’rinishiga kyeltirish mazkur muammo yechimini topishni tyexnologiyalashtirishni talab yetadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O’zbyekiston Ryespublikasi «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»G’G’ «Barkamol avlod - O’zbyekiston taraqqiyotining poydyevori». -T.: «Sharq matbaa - nashriyoti konsyerni», 1997. -31-61 byetlar.
2. O’zbyekiston Ryespublikasining «Ta’lim to’g’risida»gi Qonuni.G’G’ «Barkamol avlod - O’zbyekiston taraqqiyotining poydyevori». -T.: «Sharq matbaa-nashriyoti konsyerni», 1997. -20-29 byetlar.
3. O’zbyekiston Ryespublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. «2001-2005 yillarda kompyutyer va axborot tyexnologiyalarini rivojlantirish, «Intyernyet» xalqaro axborot tizimlariga kyeng kirib borishni ta’minlash dasturini ishlab chiqishni tashkil etish chora-tadbirlari to’g’risida»G’. Xalh so’zi 2001.y 24 may №101 (26 63)- 1 byet.
4. Karimov I. A. O’zbyekiston buyuk kyelajak sari.-T.: «O’zbyekiston».1998.-5-66 byetlar.
5. Karimov I.A. O’zbyekiston XXI asrga intilmoqda. -T.: «O’zbyekiston», 1999.- 48 byet.
6. Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi - xalq e’tiqodi va buyuk kyelajakka ishonchdir. -T.: «O’zbyekiston», 2000.-40 byet.
7. Karimov I.A. Bunyodkorlik yo’lidan.-T.: «O’zbyekiston», 1996. -122-310-344 byetlar.
8. Karimov I.A. Biz tanlagan yo’l dyemakratik taraqqiyot va ma’rifiy dunyo bilan hamkorlik yo’li. –T.: «O’zbyekiston» - 2003 y-135 byet.
9. Karimov I.A. O’zbyek xalqi hyech qachon, hyech kimga qaram bo’lmaydi. T.: «O’zbyekiston». 2005y 158 byet.
10. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkyent “Ma’naviyat”. 2008 y 173 byet.
11. Karimov I.A. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, o’zbekiston sharoitida uni bartaraf yetishning yo’llari va choralari. T.: “Iqtisodiyot” 2009 y

II. Ilmiy, ilmiy-myetodik, badiiy- publisistik adabiyotlar.

12. Abdullajon Byekmatov. Ma’naviyat falsafasi yoxud Islom Karimov asarlarida yangi falsafiy tizimning yaratilishi. T.: «Sharq» nashriyot - matbaa konsyerni

bosh tahriryati. 2000 y. 92 byet.
13. Abdullayeva Q., Yusupava M., Rahimbyekova S., “Odobnoma” 2-sinf darsligi. Toshkyent. “O’zbyekiston” 2007 yil
14. Avloniy A.Turkiy guliston yoxud axloq.-T.: «O’qituvchi» 1992. -160 byet.
15. Al-Buxoriy, Abu Abdullox Muhammad ibn Ismoil.- Hadis (4-kitob, tarjima) -T.: «Qomuslar bosh tahririyati», 1991. -560 byet.
16. Al-Buxoriy, abu Abdullox Muhammad ibn Ismoil, Al-adab-al Mufrad (Adab durdonalari): Tarjima, muqad va izohlar muallif Sh.Boboxonov-T.: «O’zbyekiston»,1990. -199 byet.
17. Amir Tyemur tuzuklari (to’plam). -T.: «Navro’z», 1992.-64 byet.
18. Asqar Zununov. Pyedagogika nazariyasi T.: «Aloqachi» 2001 y. 163 byet.
19. Ahmad Yassaviy. Dyevoni hikmat. «G’.G’ulom nomidagi nashriyot-matbaa birlashmasi», -T.: 1992. - 207 byet.
20. Jamoliddinov Z. Individual ta’lim tizimida zamonaviy axborot ryesurslarning o’rni.(Nizomiy nomidagi TDPU) «Obrazovaniye chyeryez vsyu jizn.» Sank-Pyetyerburg. Tashkyent 2007. Pyataya myejdunarodnaya konfyeryensiya. Tom 2. s.92
21. Yo’ldoshyev J.G’. Usmonov S.A. Pyedagogik tyexnolgiya asoslari. T: «O’qituvchi», 2004, - 95 byet.
22. Kushvaktov N. Milliy qadriyatlarni o’rganishning kompyutyerli uslubiG’G’ «O’qitishning yangi pyedagogik tyexnologiyalari».-T.: 2001. –46 - 50 byet.
23. Kushvaktov N. Milliy- ma’naviy qadriyatlarni o’rgatishning hayotga tadbiq etilishi. G’ «Boshlang’ich ta’limda innovasion tyexnologiyalar: muammolar, yechimlar» mavzusidagi ryespublika ilmiy – amaliy anjuman matyeriallari. Jizzax. 2006 yil – III – qism. 63-65 byetlar.
24. Musurmonova O. Yoshlarning mafkuraviy sog’lomligi – ogoxlik garovi// . Uzluksiz ta’lim. №3 2006 yid. 84- 90 byetlar.
25. Tulyenov J.T. Qadriyatlar falsafasi.-T.: «O’zbyekiston», 1993. -319 byet.
26. Hasanboyev J, va boshqalar Pedagogika fanidan izohli lug’at. T.: “Fan va texnologiya”, 2009 yil.
27. Vohidova N. Nizomiy nomli TDPU Katta o’qituvchisi. M.Abdullayeva, magistrant Boshlang’ich ta’lim 2/2010 yil

A.Qodiriy nomli JDPI Maxsus sirtqi bo’limi “Boshlang’ich ta’lim va sport tarbiyaviy ish” yo’nalishi 3 - kurs talabasi O’sarov Xurshida “Talabalarga boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish tyexnologiyasi” mavzusidagi bitiruv malakaviy ishiga

T A Q R I Z

O’sarov Xurshida tomonidan Talabalarga boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish tyexnologiyasi mavzusidagi bitiruv malakaviy ishi kirish, 2 bob, xulosa va adabiyotlar ro’yxatidan iborat.

Mazkur bitiruv malakaviy ishi kirish qismida ishning dolzarbligi, obyekti, pryedmyeti, vazifalari, ilmiy yangiligi talab darajasida rasmiylashtirilgan.

Bitiruv malakaviy ishi ikki bobdan, birinchi bob “Talabalarga ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishning ijtimoiy nazariy asoslari” deb nomlangan. Ushbu bobda bolshlang’ich ta’limga oid ma’lumotlarni o’rganishning ijtimoiy nazariy asoslari haqida fikr yuritilgan. Bobga tyegishli bo’lgan barcha adabiyotlar o’rganilib tahlil qilingan.

Bitiruv malakaviy ishining ikkinchi bobi “Talabalarga boshlang’ich ta’limdagi ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish tyexnologiyalari” deb nomlangan bo’lib, unda talabalarga ta’limiy qadriyatlarni o’gatish texnologiyasi ishlab chiqilgan bo’lib, bitiruv malakaviy ishi ilmiy-uslubiy jihatdan asoslab byerilgan.

Bitiruv malakaviy ishida kyeltirilgan tavsiyalardan ta’lim jarayonida foydalanilsa, ijobiy pyedagogik samaralarni qo’lga kiritish kafolatlanadi.

O’sarov Xurshida bitiruv malakayaiy ishi ilmiy jihatdan asoslangan. Oliy ta’lim talablari asosida tayyorlangan. Ishni yakuniy davlat attyestasiyasi huzurida himoya qilishga tavsiya yetaman.

A.Qodiriy nomli JDPI Maxsus sirtqi bo’limi “Boshlang’ich ta’lim va sport tarbiyaviy ish” yo’nalishi 3 - kurs talabasi O’sarov Xurshida “Talabalarga boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish tyexnologiyasi” mavzusidagi bitiruv malakaviy ishiga

T A Q R I Z

Ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri yoshlarni barkamol shaxs qilib tarbiyalashdir. Shuning uchun ham talaba O’sarov Xurshida tomonidan bajarilgan ushbu bitiruv malakaviy ishi talabalarga ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish texnologiyalaridan foydalanishni o’rgatishga bag’ishlangan.

O’sarov Xurshida tomonidan yozilgan “Talabalarga boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish tyexnologiyasi” mavzusidagi bitiruv malakaviy ishi kirish, 2 bob, xulosa va adabiyotlar ro’yxatidan iborat.

Mazkur bitiruv ishi kirish qismida ishning dolzarbligi, obyekti, pryedmyeti, vazifalari, ilmiy yangiligi talab darajasida rasmiylashtirilgan.

Bitiruv malakaviy ishi birinchi bobida Talabalarga ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishning ijtimoiy nazariy asoslari talab darajasida bayon yetilgan. Unda asosan mavzuga oid adabiyotlar o’rganilib taxlil qilingan.

Bitiruv malakaviy ishining ikkinchi bobida yesa Talabalarga boshlang’ich ta’limdagi ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish tyexnologiyalarini o’rgatish tizimi o’rganib chiqilgan.

O’sarov Xurshida tomonidan bajarilgan ushbu bitiruv malakaviy ishining muammosi ilmiy jihatdan asoslangan. Bitiruv malakaviy ishi Oliy ta’lim talablari asosida tayyorlangan. Ishni yakuniy davlat attyestasiyasi huzurida himoya qilishga tavsiya yetaman.

Pyedagogika kafyedrasi muduri: dots. Kushvaktov N.X

O’sarov Xurshida **“**Talabalarga boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish tyexnologiyasi**”**mavzusidagi bitiruv malakaviy ishiga ilmiy rahbar

X U L O S A S I

Ta’lim-tarbiya tizimida olib borilayotgan tub islohotlar zamirida shaxs va uning kamoloti yotadi. Bu esa o’z navbatida ta’lim tizimida tarbiyani shakllantirish bugungi kunda davlat siyosatining ustuvor yo’nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

Olib borilgan ushbu bitiruv malakaviy ishida nafaqat ma’lum bir mavzu yuzasidagi ta’lim berish, balki ta’limda ta’limiy qadriyatlar ham muhim o’rin tutishi bilan ahamiyatlidir.

Talabalarga ta’limiy qadriyatlardan foydalanishni o’rgatishni takomillashtirishda ushbu bitiruv malakaviy ishi mavzusiga oid adabiyotlar to’liq o’rganilib chiqildi va muallif tomonidan o’ziga xos ilmiy xulosalar chiqarildi.

O’sarov Xurshida tomonidan olib borilgan ishda **“**Talabalarga boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatish tyexnologiyasi**”** mavzusini to’liq yoritishga xizmat qiluvchi bitiruv malakaviy ishi usullari belgilanib olindi.

Mazkur BMIda Talabalarga ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishning ijtimoiy nazariy asoslari;

Talabalarga ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishning ijtimoiy asoslari;

Boshlang’ich ta’limda ta’limiy qadriyatlarni o’rgatishning nazariy asoslari;

Men, To’rayev Qodir ushbu bitiruv malakaviy ishini to’liq tugallangan ish deb hisoblab uni himoyaga tavsiya etaman.

Ilmiy rahbar: **p.f.n. dos. To’rayev Q.**